

KÜRESEL DİİYALOG

5.2

1 yılda 15 dilde 4 sayı

Amerikan Sosyolojisinin Üçlü Krizi

Ivan Szelenyi

Sorgulanan Küresel Sosyoloji

Gurminder Bhambra

İstedüğümüz Gelecek

Markus S. Schulz

Charlie Hebdo'dan Sonra

Stéphane Beaud,
Mabel Berezin,
Elisabeth Becker

Küresel Sempozyumlar:

- > Pakistan'da Sosyoloji
- > Ulrich Beck'i Anmak
- > İrlanda'da Sosyoloji

MAGAZINE

International
Sociological
Association

CILT 5 / SAYI 2 / HAZİRAN 2015
<http://isa-global-dialogue.net>

GD

> Editörden

Sosyolojinin Geleceği, ya da Geleceğin Sosyolojisi

Bu sayıyla beraber sosyolojinin geleceği üzerine yeni bir diziyeye başlıyoruz. Ünlü Macar sosyolog Ivan Szelenyi Amerikan sosyolojisinin üçlü – siyasi, metodolojik ve kuramsal - krizine dair bir teşhis öneriyor. Amerikan sosyolojisi, 1960'lar ve 10'lerde öğrencilere çekici gelen ve onları teşvik eden siyasi bağını kaybetti; günümüzde siyaset bilimi ve iktisat alanlarında gelişen saha deneyleri tarafından önerilen nedensel analizlere ayak uyduramadığı için metodolojik avantajını yitirdi; ve klasik düşünürlerle ilişkileneşinden gelen kuramsal imgelemine yitirdi. Amerikan sosyolojisi yönünü kaybetti, ve artık yeni nesil öğrencilere çekici gelmiyor. Bu doğru olabilir mi?

Birleşik Krallıktan yazan Gurminder Bhambra, tıpkı Szelenyi gibi, özel olarak Kuzeye odaklanmaya olduğu kadar, Avrupa-merkezciliği çıkış ya da referans noktası olarak alan “yerli” sosyolojiyi, küresel kozmopolitanizmi ve modernleşme kuramını da eleştiriyor. Bunların hiçbirisi onun önerdiği küresel sosyolojinin aradığını, yani kolonyal ve postkolonyel deneyimlerin iyileştirilmesinin uluslar aşırı bağlantılar tarafından şekillendirilmesini, başaramıyor. Fakat Güneyin katılımı olmadan küresel bir sosyoloji olabilir mi? Pakistanlı iki genç sosyolog, Laila Bushra ve Hassan Javid, Pakistan'da ulusal bir sosyoloji derneğini ve 19 bireysel Uluslararası Sosyoloji Derneği'nin üyesinin varlığına rağmen, Güneydeki pek çok ülkede sosyolojinin (ve hatta küresel sosyolojinin) varoluşunun karşısında yer alan engelleri tarif ediyorlar.

Güney'in Kuzey'de gittikçe derinleşen varlığını da unutamayız. Charlie Hebdo katliamı sonrasında Stéphane Beaud bizlere Fransız sosyologlar arasındaki tartışmaları aktarırken, Mabel Berezin Avrupa çağında sağ siyasetin ayaklanmasını anlatıyor. Elizabeth Becker ise Almanya, İspanya ve Birleşik Krallık'taki camilerde gerçekleştirdiği saha çalışmasından yola çıkarak Müslüman topluluklar arasında dolaşan derin korkuyu ortaya koyuyor.

Uluslararası Sosyoloji Derneği Araştırma Başkan Yardımcısı Markus Schulz bizleri, aynı zamanda 10-14 Temmuz 2016'da Viyana'daki Uluslararası Sosyoloji Derneği Forumu'nun teması da olan, sosyolojinin geleceğinden geleceğin sosyolojisine taşıyor. Bizlere geleceğimizi teşhis etmenin önemini gösteriyor, ve geleceğin tehlikelerine karşı uyarıyor. Gelecek, insanın kavrayabileceği kadar yakın, ve sosyoloji onu şekillendirmekteki rolünü farketmeli. Schulz'un vizyonu 1 Ocak 2015'te hayatını kaybeden Ulrich Beck'ten esinlendi. Beck, hem sosyoloji hem de uluslararası toplum için trajik bir kayıp olmuştur, etkisi ve ilkanı disiplinimizin çok ötesine ulaşmış bir sosyologtur. Bu sayıda, Almanya, Arjantin, Güney Kore ve Kanada'dan yansımalarla onun öncü katkılarını anıyoruz.

Son olarak, ulusal sosyolojiler dizimize – bu kez İrlanda'yla devam ediyoruz. Dört makale, İrlanda'nın küresel dönüşümünü bizlere yansıtıyor: küresele bağlı ekonomik krizin etkisi, yeniden canlanan kamusal alanın tepkisi, İrlanda ailesinin uluslar aşırı karakteri, ve İrlanda kadın hareketine Avrupa'dan verilen desteğin sonuçları.

> **Küresel Diyalog 15 dilde yayınlanmaktadır. Küresel Diyalog'un tüm sayılarına Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA)'nin internet sitesinden ulaşılabilir.**
> **Yayımlanması istenen yazılar burawoy@berkeley.edu adresine gönderilmelidir.**

Tanınmış Macar sosyolog **Ivan Szelenyi** Amerikan sosyolojisiyle olan uzun süreli ve çeşitli deneyimi üzerine düşünüyor, ve düşüşü hakkında fikir veriyor.

Öncü İngiliz sosyolog **Gurminder Bhambra** küresel sosyolojiye dair geleneksel yaklaşımları eleştiriyor, ve “bağlantılı sosyolojiler” yaklaşımını sunuyor.

ISA Araştırma Başkan Yardımcısı **Markus S. Schulz**, 10-16 Temmuz 2016 tarihleri arasında Viyana'da yapılacak olan ISA Forum'un temasını tanıtıyor: İstedikimiz Gelecek: Küresel Sosyoloji ve Daha İyi Bir Dünya için Mücadeleler

Küresel Diyalog, SAGE Yayınları'nın cömert bağışı ile hazırlanmaktadır.

> Yayın Kurulu

Editör: Michael Burawoy.

Yardımcı Editör: Gay Seidman.

Yönetici Editörler: Lola Busuttill, August Bağà.

Danışman Editörler:

Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Rosemary Barbaret, Izabela Barlinska, Dilek Cindoğlu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchiyan, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalon, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Bölge Editörleri

Arap Dünyası:

Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Brezilya:

Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Renata Barreto Preturlan, Ângelo Martins Júnior, Lucas Amaral, Rafael de Souza, Benno Alves.

Kolombiya:

María José Álvarez Rivadulla, Sebastián Villamizar Santamaría, Andrés Castro Araújo, Katherine Gaitán Santamaría.

Hindistan:

Ishwar Modi, Rashmi Jain, Pragya Sharma, Jyoti Sidana, Nidhi Bansal, Pankaj Bhatnagar.

İran:

Reyhaneh Javadi, Abdolkarim Bastani, Niayesh Dolati, Mitra Daneshvar, Faezeh Khajehzadeh.

Japonya:

Satomi Yamamoto, Hikari Kubota, Hatsuna Kurosawa, Masahiro Matsuda, Yuka Mitani, Ayaka Ogura, Hirota Omatsu, Fuma Sekiguchi.

Kazakistan:

Aigul Zabirova, Bayan Smagambet, Gulim Dosanova, Daurenbek Kuleimenov, Elmira Otar, Ramazan Salykzhanov, Adil Rodionov, Nurlan Baygabyt, Gani Madi, Anar Bilimbayeva, Galimzhanova Zhulduz.

Polonya:

Adam Müller, Anna Wandzel, Jakub Barszczewski, Justyna Kościńska, Justyna Zielińska, Kamil Lipiński, Karolina Mikołajewska, Krzysztof Gubański, Mariusz Finkielstajin, Martyna Maciuch, Mikołaj Mierzejewski, Patrycja Pendrakowska, Weronika Gawarska, Zofia Penza.

Romanya:

Cosima Rughiniş, Corina Brăgaru, Andreea Acasandre, Ramona Cantaragiu, Alexandru Dutu, Ruxandra Iordache, Mihai-Bogdan Marian, Angelica Marinescu, Anca Mihai, Monica Nădrag, Balazs Telegdy, Elisabeta Toma, Elena Tudor.

Rusya:

Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova, Asja Voronkova.

Tayvan:

Jing-Mao Ho.

Türkiye:

Gül Çorbacıoğlu, Nil Mit, Rana Çavuşoğlu.

Medya Danışmanları: Gustavo Taniguti, José Reguera.

Yayın Danışmanı: Ana Villarreal.

> Bu Sayıda

Editörden: Sosyolojinin Geleceği ya da Geleceğin Sosyolojisi **2**

Amerikan Sosyolojisinin Üçlü Krizi

Ivan Szelenyi, Macaristan **4**

Sorgulanan Küresel Sosyoloji

Gurminder Bhambra, Birleşik Krallık **9**

İstedüğümüz Gelecek

Markus Schulz, ABD **12**

> CHARLIE HEBDO'DAN SONRA

Fransız Sosyologlar Charlie Hebdo Katliamlarını Tartışıyorlar

Stéphane Beaud, Fransa **14**

Charlie Hebdo'dan Önce ve Sonra Köktenci Politikalar

Mabel Berezin, ABD **17**

Sahadan Notlar: Avrupa'nın Korku Hasadı

Elisabeth Becker, Almanya **20**

> PAKİSTAN'DA SOSYOLOJİ

Pakistan'da Sosyolojiyi Aramak

Laila Bushra, Pakistan **23**

Sosyolojinin Pakistan'daki Geleceği

Hassan Javid, Pakistan **25**

> ULRICH BECK'İ ANMAK

Ulrich Beck, Kozmopolit Amacı Olan Avrupalı Bir Sosyolog

Klaus Dörre, Almanya **27**

Latin Amerika'da Ulrich Beck

Ana María Vara, Arjantin **29**

Ulrich Beck'in Doğu Asya'daki Etkisi

Sang-Jin Han, Güney Kore **31**

Ulrich Beck'in Kuzey Amerika'daki Farklı Etkileri

Fuyuki Kurasawa, Kanada **33**

> İRLANDA'DA SOSYOLOJİ

İrlanda'nın Ekonomik Felakate Yolculuğu

Seán Ó Riain, İrlanda **35**

Kamusal Alan Savunması

Mary P. Corcoran, İrlanda **37**

İrlanda Kadın Hareketi

Pauline Cullen, İrlanda **39**

Keltik Bağlantıları - İrlanda'nın Küresel Aileleri

Rebecca Chiyoko King-O'Riain, İrlanda **41**

> Amerikan Sosyolojisinin Üçlü Krizi

Ivan Szelenyi, New York Üniversitesi, ABD

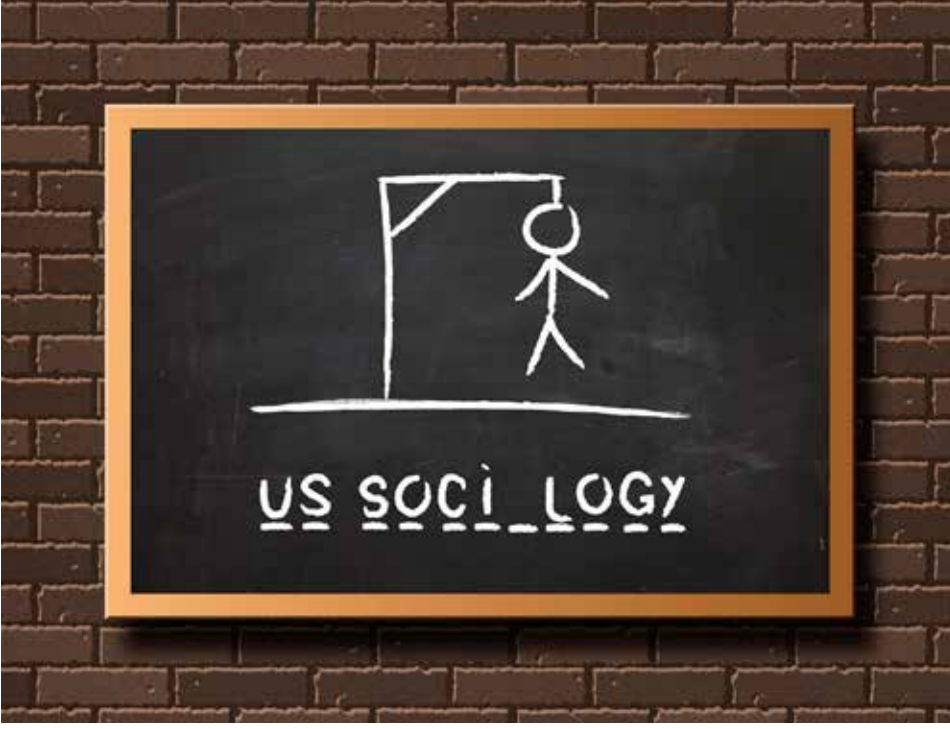

4 5 yıl önce, *Batı Sosyolojisinin Yaklaşan Krizi*'nde Alvin Gouldner, Parsonsçu yapısal-işlevselciliğin düşeceğini ve daha düşünümsel bir sosyolojinin yükseleceğini öngörmüştü. Bu uyarı şimdi garip şekilde yersiz görünmekte, çünkü 1970 itibarıyla Parsonsçu sosyoloji ölmüştü ve sosyoloji en heyecanlı çağına girmek-teydi. Gouldner'in yanı sıra Seymour Martin Lipset, C. Wright Mills, S.M. Miller, Lee Rainwater, Pierre Bourdieu, David Lockwood, Ralph Miliband, Claus Offe, Ralf Dahrendorf gibi sosyologlar – ve o zamanki Doğu Avrupa'dan Zygmunt Bauman, Leszek Kolakowski ve Yugoslavya'dan Praxis group gibi diğerleri – taptaze yeni bir eleştirel sosyoloji sunuyorlardı. İronik olarak, Gouldner'in öngördüğü krizi çözülmüşe benziyordu; disiplin artık yapısalci işlevselciliğin çıkmaz sokağından çıkış yolunu buluyor, radikal – ve çok akıllı – öğrencilerin Kabe'si haline geliyordu. Sosyolojiye giriş dersleri bir zamanlar anlaşılmaz, ampirik olarak test edilemez kavramların sıkıcı bir listesiy-ken, artık siyasal hareketlilik ve entellektüel tartışmalar için heyecanlı bir alan haline gelmişti.

| Ivan Szelenyi.

Ivan Szelenyi sosyolojiyi günümüzdeki önemli sorulara eğilmeye yönelten, seçkin ve tanınmış bir sosyal bilimcidir. Kariyerine 1960'larda önce Macaristan İstatistik Bürosunda, daha sonra Bilimler Akademisi'nde çalışarak başlamış; daha sonra eleştirel çalışmaları nedeniyle sürgüne zorlanmıştır. Bu çalışmalarını en önemlisi, George Konrad'la yazdığı ve devlet sosyalizmiyle ilgili olarak Doğu Avrupa'dan çıkmış en dikkate değer ve özgün çalışmalardan biri olan Entellektüeller Sınıf İktidarı Yolunda (1979) adlı kitaptır. Avustralya'ya taşınarak Flinders Üniversitesi'nde sosyoloji bölümünü kurmuş ve daha sonra Avustralya'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne taşınmıştır. Burada Wisconsin-Madison Üniversitesi'nde, New York Şehir Üniversitesi Graduate Center'da, Los Angeles'taki Kaliforniya Üniversitesi, ve daha sonra da Yale Üniversite'sinde professor olarak görev yapmıştır. En son olarak New York Üniversitesi'nin Abu Dabi Kampüsü'nde kurucu dekan olmuştur. Devlet sosyalizmi altında pazarların yeniden bölüşümcü etkileri üzerine araştırmaları ve sosyalist girişimcilerin yörüngesine dair çalışması bugün hala öncü niteliğindedir. Devlet sosyalizminden kapitalizme geçiş üzerine tarihsel ve karşılaştırmalı analizleri birleştirerek çalışan az sayıda sosyal bilimciden biridir. Bu çalışması, öğrencileri Gil Eyal ve Eleanor Townsley ile beraber yazdığı Kapitalistler Olmadan Kapitalizmi Yaratmak (1998) adlı kitaptır. Komünizm sonrası Macaristan'ın hem en zengin elitleri hem de en dışlanmış nüfusları üzerine araştırmalar yayımlamıştır. Dünyanın dört bir yanına dağılmış öğrencileri tarafından çok sevilmekte ve saygı duyulmaktadır; ve sosyal kuramın tarihi üzerine dersleriyle ünlüdür. Amerikan Sosyolojisinin kaderini değerlendirmek için Szelenyi'den daha iyi bir pozisyonda olan, hem içeriden hem de dışarıdan bir bakışa sahip, az kişi vardır.

| İllustrasyon: Arbu.

Fakat bugün, Gouldner'in o çok önce yaptığı öngörünün ileri görüşlü olduğu görülüyor: sosyal bilimler temel değişiklikler geçiriyor. Neo-klasik iktisat, rasyonel seçim kuramı ve deneysel araştırma tasarımı zaferini ilan etmiş gibi görünüyor; sosyologlar hala buna verilecek yanıt arıyorlar. Artık daha muhafazar olan, ve kariyerleri ve emeklilikleriyle ilgili endişeleri olan öğrenciler radikal kuramlara olan ilgilerini kaybettiler. Sosyoloji bölümleri öğretim üyelerinin sayısını haklı gösterecek kadar öğrenci bulmakta zorlanıyor, ve yalnızca kayıt sayısını arttırmak için sıklıkla "seksi" (ve çoğu zaman o kadar da zahmetli olmayan) dersler sunuyorlar.

Disiplinimiz üçlü bir krizle karşı karşıya duruyor gibi görünüyor. İlk olarak, sosyoloji siyasi çekiciliğini (ve radikal misyonunu) kaybetmiştir. İkinci olarak, henüz iktisattan ya da rasyonel seçim siyaset biliminden gelen metodolojik meydan okumalara karşı uygun bir yanıt bulamamıştır. Üçüncü olarak, sosyolojinin kafası, ortak bir kavramsal özü (her sosyoloğun aşına olması gereken "büyük eserler") olup olmadığına veya böyle bir özün arzu edilir olup olmadığına dair çok karışmış görünüyor.

> Siyasi Kriz

Kırk yıl önce, sosyoloji radikal genç hocaları ve öğrencileri kendine çeken bir disiplindi. Eğer bir kişi radikal reformlara ya da hatta devrime ilgili duyuyorsa "yapılacak şey" sosyolojydi. 1960'ların sonu 1970'lerinde başında, sosyoloji öğretim üyeleri (özellikle de yaşlı olanlar) muhafazar eğilimdeydiler, fakat öğrenciler solcu radikallerdi.

Bugün durum tam aksi: hala radikal öğretim üyelerine sahibiz, fakat öğrencilerimiz genelde daha ziyade "genç Cumhuriyetçiler". Ve eğer Cumhuriyetçiyse neden iktisat ya da rasyonel seçim siyaset bilimi yerine sosyoloji okursun ki? Sorunumuz birdenbire sınıflarda yeterince sandalye bulamamak değil, derslikleri dolduramamak oldu.

"Siyasi kriz" dediğim şey budur, ve yararı kadar zararı da vardır: yeterli sayıda öğrenci çekemiyoruz, ve sosyolojinin radikal toplumsal reform için senaryolar üretme ihtimali giderek azalmaktadır.

> Metodolojik Kriz

Fakat sosyolojinin krizi aynı zamanda "metodolojik bir devrimi" de yansıtmaktadır. "Toplum bilimi"nin doğayı çalışan "bilimci"yle aynı metodolojik katılığa sahip olması gerektiğinde ısrar eden August Comte gibi, sosyal bilimciler uzun süre "değişkenler" arasında "nedensel ilişkiler" kurarak, disiplinlerinin etiketindeki "bilim"i haklı göstermeye uğraştılar.

Toplumsal (ve ekonomik) fenomenleri çalışanlar nedensellik üzerine inanılır iddialarda bulunabilirler mi? Bulunamayacağımızı düşünen Max Weber, "yorumcu sosyal bilimler"i yeğlemiştir. Sosyoloji, rastlantısal örneklem üzerine kurulu anket araştırmasıyla şaşırtıcı başarılar –yüz milyonlarca nüfus için bir kaç yüz kişilik örneklemele seçim sonuçlarını tahmin etmek gibi- yakalamış olsa da, bu başarı, bizi nedensellik üzerine hipotezler test etmeye bir milim daha yaklaştırmadı.

>>

Nedensellik üzerine hipotez test etmek için, kişi, nüfusun bir kısmını belirli bir uyarana (davranışa) maruz kalacak olan “deney grubu” olarak belirlemeli; geri kalanlar ise bu tür bir uyarandan yalıtılmış olacak olan “kontrol grubu” olmalı.

Deneylerin aksine, anket araştırması mütemadiyen “seçme problem”nden muzdariptir; A nüfusundaki sonucun B nüfusundan farklı olmasının sebebinin A'nın halihazırda farklı olması mı yoksa farklı bir “muamele” görmüş olması mı olduğunu herhangi bir bilimsel katılıkla açıklayamamaktadır. Basit bir örnek: evli insanların daha uzun yaşadığını biliyoruz. Fakat evli oldukları için mi daha uzun yaşadıklarını yoksa daha sağlıklı olan insanların evlenme ihtimalinin mi daha yüksek olduğunu (ve dolayısıyla zaten daha uzun yaşayacak olacağını) nasıl bilebiliriz? Eğer birkaç tane ondört yaşında çocuğu evlenecek olan bir deney grubuna, diğerlerini de hiç evlenemeyecek kontrol grubuna koysam, yıllar sonra sağlık durumlarını tekrar gözden geçirsem, nedensellik sorununa katı bir bilimsel yanıt sunabilirdim. Fakat böyle rastlantısal bir proje elbette mümkün değildir.

Sosyal araştırmacılar kendilerini bu çukurdan çıkarmaya çalıştılar. Bazıları x'in y'ye neden olduğunu öneren anlatılar yazarak “nedensel mekanizmalar” belirlemeye çalıştılar (örneğin, evli insanların daha az içtiği ve daha düzenli yediği, dolayısıyla daha uzun yaşadığı gibi). Bu yüce bir çabadır – ben kendi araştırmalarımda da birkaç kez denedim- fakat “normal bilimciler” için pek ikna edici değildir. Anket araştırmacıları başka teknolojiler de denediler, fakat ne panel çalışmaları ne de yaşam öyküsü görüşmeleri temel sorunu çözemiyor; panel çalışmaları mütemadiyen zaman içinde nüfus kaybediyor, yaşam öyküsü çalışmaları ise öznelerin seçici hafızaları yüzünden zarar görüyor.

Bazı iktisatçılar ve siyaset bilimciler laboratuvar deneylerine döndüler. Tümüyle kontrollü çevreye sahip laboratuvar deneyleri rastlantısal projeler bağlamında harika bir çözüm sunmakla beraber inanılmaz bir maliyet getiriyorlar: harici geçerlilik, yani sonuçların deney durumu dışında da geçerli olup olmayacağı. Laboratuvar deneyleri hiç bir zaman rastlantısal seçimde amacına ulaşamaz: nesnelerin genelde orta sınıf üniversite öğrencilerinin olduğu laboratuvar deneylerinin bulgularından genelleme yapamayız. (Bir başka “çözüm” rastlantısal seçimin uygulanabildiği sözde “saha deneyi”nde yatar, fakat bunlar nadiren rastlantısal görevlendirme içerir.)

Bununla beraber, iktisat ve siyaset bilimi nedensellik sorununa mantıksal olarak tutarlı (fakat aşağıda detaylandıracağım gibi, ampirik olarak sorunlu) bir çözüm sunuyorlar. Fakat sosyoloji savunmada kalmaya devam ediyor. Bu nedenle de kendisini metodolojik bir krizin içinde buluyor.

> Kuramsal Kriz

Sosyoloji kuramsal olarak iyi bir durumda değil; muhtemelen 1980lerden beri bir düşün içinde. Kesinlikle Merton-Parsons türü bir birleşmiş kuramsal ortodoksi nostalgisi içinde değilim; yapısal-işlevselcilik yerini, temel olarak Marx-Weber tartışmasının hakimiyetinde olan fakat sembolik etkileşimcilik ve etnometodoloji gibi alternatiflere de yer bırakan, sağlıklı kuramsal diyalog olarak gördüğüm bir şeye bıraktı.

1960'ların ve 1970'lerin altın günlerinde bile, sosyoloji öğretim üyelerinin sıklıkla hangi yazarların zorunlu sosyoloji kuramları derslerinde okutulması gerektiğine dair kavga ettiklerini itiraf etmeliyim. Bugün daha bile az mutabakat var – özellikle de sosyoloji, zemin tutmaya dair çaresiz bir çabayla kadın çalışmaları, Afrikalı-Amerikalı çalışmaları, Asyalı-Amerikalı çalışmaları, Chicano çalışmaları, kültürel çalışmalar, vs gibi interdisipliner programlara çekici gelmeye çalıştıkça. Bunların hepsi meşru öğretim ve akademik araştırma alanlarıdır, fakat bunları sosyolojinin içine katmak disiplinler arası sınırları bulandırır.

İktisat ve siyaset bilimiyle karşılaştırma yapmak öğreticidir. İktisatçılar genel olarak disiplinlerinin kuramsal zemini üzerine hemfikirlerdir. Tanıdığım hemen tüm iktisatçılar öğrencilerin neden daha ileri düzeyde derslere geçmeden önce Mikroekonomi Prensipleri ya Makroekonomi Prensipleri derslerini aldıklarına dair bir uzlaşmaya sahiptirler. Bu derslerde ne öğretilene dair çok az anlaşmazlık vardır; izlenceler o kadar standarttır ki, doktora derecesine sahip herhangi bir iktisacı bu dersleri verebilir – ama “klasik” kuramcıların şaşkıncu şekilde görmezden gelindiğine, dolayısıyla da öğrencilerin nadiren uzun süreli tartışmalarla yüz yüze geldiğine işaret etmek önemlidir. Klasik kuramsal tartışmalar disipline tekrar uğrayabilir, tıpkı 2008-9 küresel mali krizde Keynes ve Marx'ın yaptığı gibi.

Fakat bununla karşılaştırıldığında, sosyoloji bölümlerinin çoğu ya giriş dersinin ne olması gerektiğine karar veremiyor (bunun yerine birbirinden çok farklı kuramlar ve epistemolojiler içeren çok çeşitli seçmeli dersler sunuyor), ya seksi konuları sıkıcı bir “basit kavramlar” listesiyle birleştiren meyve salatasına benzer bir giriş dersi sunuyorlar. İktisat mı doğru yolu izliyor, yoksa sosyoloji disipline “giriş” sorununu daha makul bir şekilde mi çözüyor? Bu soruya makalenin son bölümünde tekrar döneceğim, fakat iktisada giriş derslerinin disiplin içinde bir mutabakat sunduğu ve sosyolojinin kaosun eşliğinde olduğu açıkça görünüyor.

Daha da rahatsız edici olan şudur: alanımızın “klasikleri” üzerine anlayamıyorken, disiplinimizin soracağı sorular üzerine giderek azalan bir kesinliğe sahibiz. Sosyologlar bir zamanlar “sahiplendikleri” sorunlar üzerine az çok fikir birliği içindeydiler: (iktisada, gelir ve yaşam şanslarında, sınıfsal, ırksal

ve cinsiyetle ilişkili) eşitsizlikler, eğitim ve işe erişim, toplumsal mobilite. Fakat şimdi yalnızca araştırma sorularımızı belirlemede zorlanmıyoruz, -utanarak söyleyelim- aynı zamanda iktisatçılar ve siyaset bilimciler de bizim bölgemizi ele geçirmektedirler. Toplumsal eşitsizlik üzerine son dönemdeki kitapların Thomas Piketty ve Joseph Stiglitz gibi iktisatçılar tarafından yazılmış olması acı verici değil midir? Geride mi kaldık?

> Krizden Çıkış Yolu Nasıl Olabilir?

Bu karamsal mesajı toplumsal gerçekliğe dair sosyolojik yaklaşımın erdemlerini ve gücünü tekrar gözden geçirerek, ve meslektaşlarımızı iktisat ve siyaset bilimindeki yeni trendleri taklit etme hususunda uyararak bitireyim.

Sosyolojik yaklaşımın gücü düşünümelliğindedir. Sosyolojinin uzun geleneği –Karl Marx (“yönetici sınıfın fikirleri her çağda yönetici fikirlerdir”) ve Karl Mannheim’dan (“... fikirler, ifadeler, teklifler ve fikir sistemleri onları ifade edenlerin yaşam durumları içinde yorumlanır”) Alvin Gouldner’a (Entellektüellerin Geleceği ve Yeni Sınıfın Yükselişi) kadar konuşanın kim olduğunu ve sosyoloğun (siyasi) rolünün ne olduğunu sorar. Sosyologlar “sesi olmayanın sesi”ni aradıkları sürece kendi alanlarını bulacaklardır.

Öğrencilerin daha muhafazakar olduğu doğrudur, fakat 2008-9’dan sonra küresel kapitalizmin eşitsizliklerine dair memnuniyetsizlik artmıştır. Sosyoloji çoğunluğun endişelerine dönerken –sınıfsal, ırksal eşitsizlik ve cinsiyet eşitsizliği, iktidar, yoksulluk, baskı, sömürü, önyargı- öğrencilerin dersliklerdeki sandalyeleri boş bıraktığı değil, merdivenlerde oturduğu güzel eski günler geri dönebilir. Michael Burawoy’un “halk sosyolojisi” için çağrısı bunun için ihtiyatlı bir çağrıdır – ve açıkça Berkeley’in sosyoloji bölümü dolu dolu sınıfları ve yüksek nitelikli lisansüstü öğrencileriyle çok iyi durumdadır. Eğer sosyoloji siyasal misyonunu sürdürebilirse, hem iktisadın elinden büyük toplumsal meseleleri araştırma görevini hem de Marx ve Weber’in klasik sosyolojisinin niteliği olan eleştirel vizyonunu geri kazanabilir.

Pek çok meslektaşımız disiplinimizin metodolojik krizini sosyolojiyi iktisat ya da rasyonel seçim siyaset bilimine benzer şekilde bir “normal bilime” çevirerek, gerçeği olabildiğince hassasiyetler anlatmak yerine (laboratuar deneylerine dayanarak) davranış modellemesiyle çözmeye çalışıyor. İşaret ettiğim gibi, laboratuar deneyleri nedensel hipotezleri test etmemize yardımcı olur, fakat kaçınılmaz harici geçerlilik sorunu neo-klasik iktisadın bunca “bilimsel öngörüsünün” neden yanlış çıktığını açıklayabilir.

New York Üniversitesi Abu Dabi Kampüsündeki bir öğretim üyeleri seminerinde Paris Ekonomi Okulu’ndan meslektaşım Gilles Saint-Paul bir defasında şunu sordu: iktisat bir bilim midir? Yanıtı ikna ediciydi: düşük kalitede very veriler ve

yanlışlanamayan modeller kullanırken nasıl olabilir? Gilles bunun yerine iktisadın yanlışlanabilir öngörüler sunmaktan ziyade bir tartışmanın şartlarının çerçevesini çizen bir “kültürel aktivite” olduğunu öne sürdü.

“Nasıl” diye sorulan soruyu “neden” diye sorulan sorulardan daha faydalı bulduğumu itiraf etmeliyim. Yanlışlanamayan herhangi bir şeyi iyi bir toplumsal araştırma olarak görmekte zorlanıyorum. Fakat nesnellığı “nesnellik” diye kavramlaştıran Weber gibi, sosyal bilimleri “bilimler” olarak adlandırma eğilimindeyim. Eğer bilim, nesnel ilişkilerin test edilebildiği öneriler ise, sosyal bilimlerin hiç biri “bilim” değildir. Toplumsal eylem, (verili koşullar altında) seçimler yapabilen aktörler olduğunu varsayarak, Hobbsscu ya da Parsonscu anlamda “gönüllü”dür. Marx’ın zeki bir şekilde gözlemlediği gibi, “insanlar kendi tarihlerini yapar, ama geçmişten gelen [koşullar altında]”. İnsanlar seçimler yapar, ve bu seçimler varoluşlarıyla belirleyici değil olasılıksal bir ilişki içindedir. Weber haklıydı: insanların ne yaptığını yorumlayabiliriz, fakat hangi eylemlerinin “rasyonel” olduğu asla söyleyemeyiz, ya da rasyonel olarak ne yapabileceklerini ya da yapacaklarını öngöremeyiz.

Bu bağlamda yorumcu sosyoloji rasyonel seçim iktisadının (ya da siyaset biliminin) çok önündedir, ve sosyologlar iktisat ve siyaset bilimindeki daha “bilimsel” meslektaşlarını taklit etmeye çalışarak hata yapmaktadırlar.

Sosyolojinin diğer “sosyal bilimler” üzerinde bir avantajı daha var: sosyologlar verilere dair eleştirel bir düşünümellik kullanma eğilimindedirler. Bu, “niceliksel akademisyenler”den ziyade niteliksel araştırmacılar için daha da doğrudur. Howard Becker tarafından eğitilmiş etnografacılar en iyisini biliyorlardı: kişi, doğru soruların ne olduğunu bilmeden önce kendisini toplumsal koşulları içine “gömmelidir”. Dikkatli etnografacılar –ve elbette bazı anket araştırmacıları- toplumsal gerçekliği yakalamak için ne kadar özen gerektiğini gösterirler.

Eğer kimliğini Bilim yerine “bilim” olarak kabul ederse, sosyoloji daha iyi bir yerde olacaktır. Evet, “neden” diye sormalıyız”, fakat bu soruya yanıtımızın ne kadar iyi olacağına dair şüpheciliğimizi korumaya devam etmeliyiz. Bu bağlamda, iktisat ve siyaset bilimi de sosyolojiden biraz mütevazilik öğrenirlerse daha iyi bir yerde olacaklardır.

Öyleyse sonuç nedir? Sosyoloji gerçekten üçlü bir kriz içindedir. Neo-klasik iktisat ve rasyonel seçim siyaset biliminden gelen “bilimsel” meydan okumalara yanlış şekilde yanıt vermektedir. Ya onları taklit etmekte, ya da zemin kazanma adına “moda” veya “seksi” interdisipliner alanlara kaymaktadır.

Ben bunun yerine Marx ve Weber’in klasik geleneğine, sosyolojinin BÜYÜK sorunlarla yüzleştiği zamana dönmeyi öneriyorum. Neo-klasik iktisat ve rasyonel seçim siyaset

bilimi bilimmiş gibi davranabilir, fakat bir başka “normal bilim” haline gelmeye çalışması, siyaseten doğrucu bir anlatım haline gelebilmek için katılığı bir yana atmak kadar saçma olur. Bunun yerine, neden sosyolojinin kendi düşünömsel, yorumcu biçiminde büyük sorular sorduğu, iktasada (ve o zamanlar yeni oluşmaya başlayan siyaset bilimine) meydan olduğu klasik geleneğe geri dönme-yelim? Neden sol eğilimli, eleştirel bir neo-klasik sosyoloji olmasın? ■

Ivan Szelenyi'ye ulaşmak için: <ivan.szelenyi@nyu.edu>

¹ Tüm yorumcular sosyoloji bölümlerine kayıtlarda 1965 ve 1975 arasında büyük bir sıçrayış, ve 1980ler boyunca keskin bir düşüş olduğu konusunda hemfikirler. (Bkz. David Fabianic, “Declining Enrollments of Sociology Majors,” The American Sociologist, Bahar 1991; Bronwen Lichtenstein, “Amerikan Sosyolojisi Düşüşte mi?” Küresel Diyalog 3.2, ve http://www.asanet.org/research/stats/degrees/degrees_level.cfm. Verilen lisans derecesi sayısı, en düşük olduğu 1980'lerden itibaren istikrarlı biçimde artmış olsa da, sosyoloji bölümlerine kayıt ve verilen lisans derecesi sayıları halen 1970'lerin ortasındaki doruk noktasının altındadır.

> Sorgulanan Küresel Sosyoloji

Gurminder K. Bhabra, Warwick Üniversitesi, Birleşik Krallık ve Uluslararası Sosyoloji Derneği Kavramsal ve Terminolojik Analiz Araştırma Komitesi Yönetim Kurulu Üyesi (RC35)

| Gurminder Bhabra.

“**K**üresel Sosyoloji” sosyoloji içinde hakim olan “Avrupa merkezci” modernite inşasında “öteki” olarak temsil edilenlerin geçmişte ihmal edilmiş olmalarına bir çözüm, ve yeni küresel çağda sosyolojiyi gençleştirmek için bir yol olarak sunulmuştur. Bu yol üç temel bileşen içerir: (1) çoklu modernite paradigmasına geçiş; (1) çokkültürlü küresel bir sosyolojiye çağrı; ve (3) küresel kozmopolitan bir yaklaşımı savunan bir agüman. Bu yaklaşımlar, görünüşte “dünyanın geri kalanını” göz önünde bulunduyor olsalar da, ben, bunu yetersiz şartlar altında yaptıklarını ileri sürüyorum.

Buna karşın ben, müşterek küresel şimdiki zamanı daha iyi anlamının bir yolu olarak, Avrupa merkezliliğin postkolonyal ve bağımsızlık eleştirileri üzerine kurulu bir “bağlantılı sosyolojiler” yaklaşımını savunuyorum. “Bağlantılı sosyolojiler”in temel ilgisi mülksüzleştirme, sömürgeleştirme, köleleştirme ve el koyma tarihleri tarihsel sosyolojinin ve daha genel olarak da disiplinin merkezine koyarak sosyolojiyi yeniden düşünmektir. Sosyolojinin inşasında ancak “sömürge küresel”in önemini kabul ederek gerçek anlamda eleştirel “küresel sosyoloji”nin alanı olabilecek postkolonyal ve bağımsız şimdiki zamanı anlayabilir ve üzerine düşünebiliriz.

Sosyoloji ve modernite, modern dünyanın – ve onunla bağlantılı ekonomik ve siyasi devrimlerin - ortaya çıkışının yeni, “modern” açıklama formları gerektirmesiyle beraber, sıklıkla birlikte oluşturanlar olarak temsil edilir. Moderniteyi Avrupa’ya atfeden bu anlayışın yanında, dünyanın geri kalanın bu dünya-tarihi süreçlerinin dışında kaldığı fikri bulunmaktadır. Kolonyal bağlantılar ve süreçler, modernitenin ortaya çıktığı varsayılan yerler ve modernitenin diğer yerlerdeki baskı ve deformasyonları bağlamında önemsiz olduğu düşünülmektedir. Bu devrimlerin tarihsel anlatıları – ve dolayısıyla modernitenin kendisi- zaman içinde sabit olarak kalmazken, bu olayların gerçekleştiği yerlerdeki – özerk iç kaynaklı kökenler ve bunu takip eden küresel

Gurminder K. Bhabra postkolonyal sosyolojinin gelişiminde öncü bir figürdür. Sömürgeleştirilmiş olanın deneyiminin ve katkısının tarihten nasıl silindiğini göstererek sosyolojinin dar görüşlülüğüne işaret eder. Son kitabı, Bağlantılı Sosyolojiler (2014), burada sunulan argümanlarını detaylandırır. Bu kitapta bugün bildiğimiz dünyayı şekillendirirken Avupalı olmayan “ötekilerin” merkezi pozisyonunu gizleyen, küreselleşmeye dair Avrupa merkezci yaklaşımları eleştirir. Afrikalı-Amerikalı sosyolojinin Amerika disiplininin özünden dışlanması ve güncel vatandaşlık kavramlarının tarihsel arka yüzlerini, yani sömürgecilik ve kölelikle olan yakın bağlarını, görmezden geldiği üzerine yazmıştır. Heyecan verici yeni bir kitap dizisi olan Küresel Çağ için Kuram’ın editörüdür.

>>

difüzyonu içeren- tarihsel-coğrafi çerçeve devam etmektedir. Yeni bir “küresel sosyoloji” iddiasının olduğu yerlerde bile bu böyledir.

> Çoklu Moderniteler

Örneğin, çoklu moderniteler, 1990ların sonunda tarihsel sosyoloji içinde belirgin bir araştırma paradigması olan modernleşme kuramının yerini almıştır. Modernleşme kuramı halihazırda Marksist yaklaşımlar tarafından olduğu kadar, bağımlılık ve az gelişmişlik kuramcıları tarafından da ciddi şekilde eleştirilmiştir. Çoklu moderniteleri savunurken akademisyenler iki yanlış kanıdan uzak durmaya çalıştılar: ilki, yalnızca tek, modernite olduğu ve bunun da ötekilerin yaklaşacağı Batı modernitesi olduğu fikriydi; ikincisi ise Batıdan Doğuya bakmanın zorunlu olarak bir tür Avrupa merkezliği teşkil edecekti. Bu akademisyenler, özellikle de halihazırda Avrupa’da ulaşılmış modernitenin tek modernite olduğu fikrini ileri sürmenin Avrupa merkezci olacağını söylerken, alternatif moderniteleri incelerken kullanılan çoklu modernite kuramlarının da Avrupa’yı referans noktası olarak aldığı savundular. Böylece, modernitenin Avrupalı kökenleri olduğu “gerçeğinin” inkar edilemez olduğunu öne sürerek hakim yaklaşımı savundular. Ben bunların aksine, küresel bağlantılar kabul edilip anlaşıldığı an, tam da bu “gerçeğin” inkar edilmesi gerektiği öneriyorum.

> Yerli Sosyal Bilim

“Küresel çokkültürlü sosyoloji” için son dönemde ileri sürülen argümanlar, daha önceleri sosyal bilimlerin “yerileştirilmesi”yle ilişkilenenin yol açtığı temalardan faydalanır; özerk veya alternatif sosyal bilimlerin geliştirilmesine çağrı yapar. “Küresel sosyoloji” için uzun zamandır varolan bu argümanlar Batı’daki anaakım sosyolojik tartışmalara her zaman ilham vermemiş olsa da burada, Küresel Diyalog’da ve öncülerinde çok tartışmanın kıvılcımını oluşturmuştur. Bu tartışmadaki temel bir nokta, yerel ve bölgesel deneyim ve pratiklerden haberdar olan özerk sosyolojik geleneklerin geliştirilmesi ya da iyileştirilmesi için yapılan çağrıdır. Fakat çoklu modernitelerde olduğu gibi, bu özerk geleneklerin küresel sosyolojiye ne sunacağı üzerine çok az tartışma vardır. Eğer varolan yaklaşımların kısıtlamaları Batı dışındaki akademisyenler ve düşünürlerle bağlantılanamamaktan kaynaklanıyor gibi görülürse, temel sorun bir marjinalleştirme ve dışlama sorunu gibi sunulmaktadır. Bunun çaresi, farklılıkları kabul eden ve disiplinde “Avrupalı olmayan düşünürlerin yokluğunu” çözmeye çaba sarfeden, farzedilen bir eşitlik çağrısı olacaktır. Bu kuşkusuz önemli bir meseledir ve gelecekte (daha da) çokkültürlü bir sosyolojinin yaratılmasını sağlayabilir; fakat geçmişte sosyolojinin bir disiplin olarak inşasının sorunlu olduğunu ve bunun halen dallanıp büyüdüğüne çok ele almaz.

> Kozmopolit Sosyoloji

Şimdi kısaca yukarıda bahsi geçen üçüncü yaklaşıma, küre-

sel kozmopolit sosyolojiyi merkez alan yeni bir evrensellik iddiasına, dönmek istiyorum. Bu yeni bağlamda kozmopolitizm, kozmopolit bir gelecek vizyonunun günümüz siyasetini şekillendirebileceği fikrini içeren normatif bir zorunluluk gibi sunulmaktadır. Karşılığında bu, potansiyel küresel kapsayıcılık üzerine kurulu kozmopolit paradigma sayesinde sosyolojiyi yeniden inşa etme çabalarıyla tamamlanmaktadır. Kapsayıcılık konusu halen bir “potansiyel”dir, fakat çoğu kozmopolitizm kuramcısı için bu, “onların” “bizim” şartlarımızda kapsanmasına bağlıdır. Evrensellik, Batı sosyolojisi de dahil olmak üzere, yerel bildiren göreceleliğinden kaçınmak için gerekli görülmektedir; fakat kozmopolitizmin standart disiplin tarihlerinde eksik olan kozmopolit bağları göz önünde bulunduracak bir perspektif olarak nasıl kullanılabilirliğine dair herhangi bir tartışma yoktur. Böyle tarihleri kabul etmek bizlerin, ötekini barındıracak bir sorun olmak yerine göz önünde bulundurmadan başlayarak, sosyolojinin kavramlarını ve kategorilerini yeniden düşünmemizi sağlar.

Yukarıda tartışılan bütün yaklaşımlar, küresel olanı, dünyanın bugünkü düzeninin tarihsel kökenlerinin (ve izlediği yolların) üzerine düşünmeden, güncel kültürler ve sesler çokluğunu öven ek bir yaklaşım üzerinden kavramsallaştırıyor. Üçü de, sömürgecilik ve kölelik tarihlerinin “küresel”in gelişiminde taşıdığı kabul etmek yerine, küreseli, önceleri tarihsel olarak birbirinden ayrı uygarlık bağlamları olarak sunulan güncel bağlar üzerinden inşa edilmiş olarak görür. “Küresel”e yeni bir fenomen olarak eğilen bu yaklaşımların ileri sürdüğü sosyolojik yeniden yapılanma, geçmişteki yoruların ve kavramsallaştırmaların yeterliliğini ima edecek ve gelecekteki çabalara da uygulanacaktır. Ben, bunun, disiplin içinde halihazırda varolan hiyerarşileri sürdüreceğini öne sürüyorum. Basitçe çevredeki seslerin merkezdeki tartışmalara girmesi için çağrı yapmak sosyolojinin gelecekte farklı olabileceğini ima edebilir, fakat bunun olabilmesi için sosyolojinin de kendi geçmişiyle (ve disiplinin şu anki anlayışı bağlamında önemli görülen geçmişlerle) farklı bir ilişki kurması gerektiğini kabul etmekte başarısızdır.

> Bağlantılı Sosyolojiler

Yazımı “bağlantılı sosyolojiler” perspektifiyle bitirmek istiyorum. Bu perspektif, süreçler tarafından oluşturulan olayların her zaman yapılan seçimlerden daha geniş olduğunu kabulyle başlar. Muhtemel yorumların ve tercihlerin çokluğunu olayların ve süreçlerin bir “tanımı” olarak değil, önceden bildiğimizi düşündüklerimizi tekrar göz önünde bulundurmanız için bir fırsat olarak kabul eder. Bağlantılanma ihtiyacı içinde olan farklı sosyolojilerin kendileri zaman ve mekan içinde konumlandırılmıştır, buna sömürgecilik, imparatorluk ve postkolonyalizmin zaman ve mekanları da dahildir. Bu yeni sosyolojiler sıklıkla çelişkili ve sorgulayıcı görünecektir ve bu nedenle onlara karşı (akademinin coğrafi ve mekansal olarak tabakalaşmış olması nedeniyle daha da kolaylaşan) bir direniş olacaktır. Fakat bu farklı perspektiflerin sonucu, bu ilişkilenenin ışığında olayların ve süreçlerin farklı şekilde

anlaşılmasını sağlayacak araştırmalara yol açması olacaktır. Başka bir deyişle, farklı seslerle ilişki kurmak bizleri basit bir pluralizmin ötesine taşımalı ve daha önce düşünülmüş olanlarda bir fark yaratmalı. Bu, hepimiz aynı şekilde düşünelim demek değil, fakat ilişkileneden önce düşündüğümüzden farklı düşünmeliyiz anlamına gelir.

Örneğin, siyasi topluluğun ulusal siyasi düzen olması fikri, Avrupa'nın kendilik anlayışında ve Avrupa tarihsel sosyolojisinde merkezi bir yer tutmuştur. Fakat pek çok Avrupa devleti ulus devlet oldukları kadar aynı zamanda imparatorluk devletiydiler, ki bu çoklukla ulus devlet oldukları zamana ya da öncesine tekabül ediyordu-. Dolayısıyla devletin siyasi topluluğu her zaman kabul edilenden çok daha geniş ve çok daha tabakalaşmıştı. Örneğin, Britanya İmparatorluğunun siyasi topluluğu tarihsel olarak, siyasi topluluğun sınırlarının devletin karasal sınırlarıyla uyumlu olduğu düşünülen, çok-kültürlü bir topluluktan (ki çokkültürlü bir topluluk anlayışı nadiren güncel siyasi söyleme giriyor). Sömürgeci geçmişini susturarak Avrupa'nın ve Batı'nın postkolonyal şimdiki zamanı atlıyor. Böyle seçici anlayışların siyasi yankıları Avrupa'daki pek çok ulusal seçimin şeklini bozan göçmenlik tartışmalarında açıkça görülebilir.

Seçimler, insanları birbirine bağlayan siyasal sözleşmelerin şartlarının müzakere edileceği bir zamandır. Bu sözleşmeler güncel şartlar üzerine müzakereleri kapsarken, bu belirli tarihsel aidiyet anlatıları bağlamında gerçekleşir: tanım olarak "göçmenler", ulusal manada anlaşılan, devletlerin tarihinden dışlanırlar. Siyasi topluluğun tarihinden dışlanan "göçmenler" aynı zamanda yönetim haklarından da dışlanırlar, ve giderek daha çok bu yönetimi terk etmeleri istenmektedir. Fakat eğer ulus devletlerin tarihini, sözde "yerli" sakinlerinin eylemlerinin anlatılarından daha geniş bir şekilde alırsak, o zaman keyfi şekilde ingirgenmiş güncel ulusal sınırların tarihinin, açık biçimde daha geniş bir tarihe sahip olan insanları

vatandaş olarak görmek yerine göçmen olarak gördüğünü fark edeceğiz. Göç ulusal kimlik ve Avrupa kimliğinin anlatısının çok önemli bir parçasıdır. Göçü ulusların tarihinin merkezi ve temel yapıtaşı olarak anlamak, göçmenlerin de yalnızca beklemede olan potansiyel vatandaşlar değil, tarihsel olarak vatandaşlar olduğunu anlamaktır.

Öyleyse "bağlantılı sosyolojiler" yaklaşımı, kişinin kendisini dünyanın ortaya çıkışını sağlayan süreçlerin içine yerleştireceği bir dünya perspektifiyle başlamayı gerektirir. Dünyada bir yerden başlayarak, bu yeri, dünyaya bağlayan bir tarihten başlıyoruz, açıklamaya çalıştıkları kimliklerden ve olaylardan her zaman daha geniş olan anlayışların varolmasını sağlayan bağları belirliyoruz ve ayrıntılı şekilde yorumluyoruz. Yukarıda tartışılan daha yaygın küresel sosyoloji yaklaşımları, yalnızca Avrupa moderitesini diğer toplumlara taşıyan bağları önemli görerek küresel tarihten kaçınılmaktadırlar. Bunun aksine, "bağlantılı sosyolojiler" yaklaşımı Avrupa'yı daha geniş süreçlerin içine yerleştirilmesini, Avrupa'nın sömürgecilik ve köleleştirme miraslarını nasıl yaratıp, bunlardan daha sonra nasıl faydalandığına dikkat çekmeyi ve Avrupa'nın, günümüzde karşılaştığımız sorunları anlayabilmek için, mülksüzleştirdiklerinden neler öğrenmesi gerektiğini incelemeyi gerektirir.

"Bağlantılı sosyolojiler" yaklaşımı, küresel dünyada sosyal adalet hizmet edecek yeniden canlandırılmış bir sosyolojik tahayyül sözünü başarılabilmek için gereken çalışmalara işaret eder. ■

Gurminder K. Bhambra'ya ulaşmak için:
<G.K.Bhambra@warwick.ac.uk>

> İsteddiğimiz Gelecek

Markus S. Schulz, Illinois Üniversitesi, Urbana-Champaign, ABD and Uluslararası Sosyoloji Derneği Araştırma Başkan Yardımcısı, 2014-18

Yeni günün doğmasını bekleyen dünyanın dört bir yanından gelmiş seyyahlar, dağcılar ve turistler, ufukta gün doğumunu görebilmek için geceyi Fuji Dağı'nın zirvesine çıkan dik yamaçlarda uyumaya çalışarak geçirdi. "Eşitsiz Bir Dünyayla Yüzleşmek" temalı 2014 Yokohama Dünya Sosyoloji Kongresi'nden sonra Markus Schulz tarafından çekilen bu fotoğraf, bu tartışmayı devam ettiren fakat bu eşitsiz dünyanın nasıl aşılabileceğini, beklentilerle harekete geçen farklı aktörlerin nasıl farklı koşullarda farklı biçimlerde mücadele ettiğini ve küresel sosyolojinin bu projeye nasıl katkıda bulunabileceğini vurgulayan bir sonraki ISA Forum'unu yansıtıyor.

Araştırma Başkan Yardımcısı olan Markus Schulz 10-14 Temmuz 2016 tarihleri arasında Viyana'da yapılacak olan Üçüncü ISA Forum'unun temasını "İstedğimiz Gelecek: Küresel Sosyoloji ve Daha İyi bir Dünya İçin Mücadeleler" olarak belirledi. Burada tema için nereden ilham aldığını anlatıyor. Forum hakkında daha çok detayı şurada bulabilirsiniz:

<http://www.isa-sociology.org/forum-2016/>

Küreselleşmiş gezegen, dinmek bilmeyen adaletsizlikler, her tarafa yayılmış çatışmalar ve çevresel yıkımlarla zarar görmekte. Buna rağmen, daha iyi bir dünya için umutlar hala varlığını koruyor. Hayaller, Chiapas'ın ormanlarındaki cesur mücadelelerden Johannesburg'un kasabalarına, Arap başkentlerinin sokaklarından Chicago'nun mahallelerine, göçmenlerin yollarından yeni medyanın sanal ortamına kadar her şeyden besleniyor. Ütopik enerjiler henüz tükenmedi; akademik yeniliklere ilham verebilirler. Emsali görülmemiş riskler ve fırsatlar yeni düşünme biçimlerini gerekli kılıyor.

>>

Küreselleşme, muazzam verimlilik artışlarını salıverdi ve büyük bir servet yarattı. Fakat aynı zamanda eşitsizliği, dışlanmışlığı ve yoksulluğu alevlendirdi. Küreselleşme pek çok sosyal düzeyi giderek daha yoğun biçimlerde birbirine bağladıkça, pazarlar, devletler, toplumlar ve bunlar arasındaki ilişkiler de tamamen yeniden yapılandırılıyor. Hiç bir millet, şehir, mahalle ya da topluluk dokunulmaz kalamıyor. Bunun neden olduğu etkiler ve deneyimler çok eşitsiz ve birbiriyle çelişkili durumlardır. Tarihte hiç bir zaman bu kadar çok göçmen yollarda olmamıştır; insanlara engel olan çevresel değişiklikler de bu trendi yükseltmektedir. Bir yandan yeni ulusötesi mekanlar kültürel çeşitliliği arttırırken, diğer yandan hareketlilik giderek daha çok bir eşitsizlik eksenine haline geliyor. Yeni bilgi ve iletişim teknolojileri küreselleşmenin ivmelenmesine yardımcı oluyor. Fakat birleştirdikleri kadar da ayırıyor, ve serbest değişimi sağladıkları kadar da engelliyorlar. Yeni kontrol, gözetleme ve savaş biçimleri ortaya çıkıyor.

Deterministik modeller ve askeri yanıt mantığının öngörüsüz, masraflı ve son kertede barış ve güvenlik için zararlı olduğu ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir çözümler, temel teşkil eden problemlerin daha derin ve metodolojik olarak daha açık analizlerini gerektirir. Yeni ulusötesi dinamiklerin neticeleri, kaçınılmaz bazı güçlerin sonuçlar değildir; kurumsal olarak şartlanmış fakat düşünömsel aktör olan insan tarafından toplumsal olarak şekillenmiştir. Dolayısıyla kasıtlı olan ya da olmayan kararların ve seçimlerin sonuçlarıdır.

Bugün pek çok ulusal sosyolojide, geleceğin olağanüstü bir şekilde ihmal edildiği görülüyor. Bu neden böyle? Yerel olarak değişken olan nedenler arasında, bir tanesinin oldukça yaygın olduğunu görmek mümkün. Bu, gelecekle uğraşmamızı çünkü onunla ilgili bir şey bilemeyeceğimizi, bilemeyeceğimiz bir şeyle ilgili konuşamayacağımız için de gelecekle ilgili sessiz kalmamız gerektiğini ileri sürer.

Bu pozisyon, gündelik hayatlarımızı gelecek hakkında uzun ve kısa erimli, büyük ve küçük sayısız varsayım üzerine idame ettirdiğimiz gerçeğinin karşısında durur. Bir şeyin mümkün olup olmadığını, muhtemel olup olmadığını, arzu edilebilir olup olmadığını düşünmemizin bir takım sonuçları vardır. Beklenti, istek, heves, umut, hayal gücü, planlama, yansıma ve vizyon, geleceğe yönelik insan eyleminin içkin özellikleridir.

Sosyolojinin daha ileri görüşlü olması gerektiği ihtiyacını kabul ettiğimiz zaman birkaç tane yanıtlaması zor soru ortaya çıkar. Geleceği nasıl kavramsallaştırabiliriz? En verimli yolları nelerdir ve birbiriyle rekabet halinde olan ilişkilene biçimlerine nasıl değer biçebiliriz? Bu sorulara yanıt bulmak, çeşitli kavramsal yaklaşımların katkıda bulunabileceği bir görevdir.

Geçmişte, geleceğin sıklıkla önceden çizilmiş, önceden belirlenmiş, ya da en azından belirli bir yönde gelişen ve dolayısıyla doğru bir yaklaşım kullanınca öngörülebildiği varsayılmıştır. Sosyolojinin kuruluş aşamasında, bazı gelecek hedeflerindeki dini inanışlar, toplumsal kanunlar için pozitivist bir arayışa yol açmış gibi görünmüşlerdir;

Comte'dan Durkheim'a çeşitli geleneklerden sosyologlar bu bilginin toplumun yönetiminde kullanışlı olduğunu düşünmüşlerdir. Marx da ezilmiş proleteryanın brujuvası üzerindeki mutlak zaferine işaret eden tarih kanunlarını telafuz ettiğinde benzer varsayımları paylaşıyordu; daha ampirik-tarihi yazılarında ise bunun otomatik bir formülünün olmadığını, fakat olumsal eylem için geniş yer olduğunu yazmıştı. Küresel Güneyden gelen, ya da ilişkili olan akademisyenler (örneğin Amin, Cardoso, Dussel, Guha, Quijano, Nederveen, Pieterse, Said, Santos, Spivak) sözde Üçüncü Dünyanın gelişmede geri kaldığı ve sözde geri kalmışlığını Küresel Kuzeyin yolunu izleyerek aşabileceğini işaret eden bu modernleşme modellerine meydan okudular.

Toplumsal deneyimi beklentiden kopartmak, kuramsal yeniliği ve aynı zamanda radikal bir belirsizliğin hayaletini de açığa çıkarttı. Bu farklı olabilirdi. Varolan gerçeklik belirsiz insan eylemiyle, daha az ya da daha çok düşünömsel olduğu kadar daha az ya da daha çok çatışmalı ya da işbirlikçi yollarla farklı biçimlerde şekillenebilirdi. Bu belirsizlik bilinci, toplumsal aktörün açık biçimde dahil edilmesi ve çoklu tarihsel yörüngeler sayesinde, güncel toplumsal kuramda giderek daha çok konu haline gelmektedir. Bugün ifadesini kendini yeniden üretme, yaratıcılık, hayal gücü ve vizyona yapılan vurguda bulmaktadır.

Sosyolojinin yeniden geleceğe doğru dönüşü hem mikro etkileşimin küçük dünyalarını incelerken pek çok ampirik, analitik ve normative yaklaşımdan, hem de bütün gezegeni etkileyen en geniş makro trendlerden faydalanabilir. Örneğin, eylem kuramındaki en son gelişmeler pozitivist engellerin ve dar araçsallığın üstesinden gelir. Kolektif eylem kuramları ve toplumsal hareketler tabandan formüle edilen alternatif vizyonların farkına varmaya ve siyasal mücadeleleri daha iyi anlamaya yardımcı olabilir. Zaman teşhisli yaklaşımlar uygun trendleri fark etmeye yardımcı olabilir. Eleştirel kuramlar, söz konusu değer kararlarına işaret etmeye, gömülü çıkarların işleyişini ortaya çıkarmaya ve toplumun farklı kesimleri için farklı sonuçları belirlemeye yardımcı olabilir.

Artan toplumsal eşitsizlik, insan hakları ihlalleri, iklim değişiklikleri, çevresel hasar ve altta yatan bölüşüm, tanınma ve yönetim noksanları dar işletme perpektifleri ve şirket çıkarlarının ötesine geçebilecek ve sürdürülebilir alternatifler arayışıyla sınırları aşabilecek, ileriye bakan bir akademi gerektirmektedir. Şu an yaşadığımız ekonomik kriz 1980lerden beri hakim olan ekonomik yaklaşımların itibarını sarsmış gibi görünüyor, fakat boşluğun daha geniş bir sosyal bilim perspektifiyle doldurulması gerekiyor. Mümkün, olması muhtemel, engellenebilir ve yeğlenir gelecekler üzerine araştırmalar yapabilmek için yeni kavramsal perspektiflere ve metodolojik araçlara ihtiyaç var. Sosyolojinin anlamlı olmak için daha ileri görüşlü bir yaklaşım benimsemesi ve farklı toplumsal aktörler tarafından tahayyül edilen çok katmanlı geleceklerle ilişki kurması gerekiyor. ■

Markus S. Schulz'a ulaşmak için: <markus.s.schulz@gmail.com>

> Fransız Sosyologlar Charlie Hebdo Katliamlarını Tartışıyorlar

Stéphane Beaud, École des hautes études en sciences sociales (EHESS), Paris, Fransa

Paris Metrosu, Fotoğraf: Fabien Truong, 12 Ocak, 2015.

Sosyal bilimler, 7-9 Ocak 2015'teki olaylarla (Paris'te Charlie Hebdo'ya yapılan ölümcül saldırı ve koşer süpermarkette yaşanan Yahudi-Karşıtı katliam) ilgili "olay mahallinde" bir açıklama sunabilir mi? Ya da mesafemizi korumak ve - sosyolojik çabaya karşı saldırgan bir Fransız canlı türü olan - medya entellektüellerinin alanı doldurmasına izin vermek daha mı iyi? Fransız toplumunu aynı zamanda hem sarsan hem de, 11 Ocak'ta düzenlenen büyük (ve muğlak) vatandaş yürüşüyle olduğu gibi, harekete geçiren olaylardan sonra sessiz kalmak özellikle zor gibi görünüyor

Fransa'daki 2005 isyanlarından hemen sonra, Gérard Mauger bir araştırma konusu önerdi: sosyologların bu olaylara dair perspektiflerini incelemek. 7-9 Ocak 2014 saldırılarından sonra popüler medya kuruluşları farklı kuramsal geleneklerden gelen sosyologların makalelerini yayımlayarak farklı sosyologların kamusal pozisyonlarını inceleme olanağı sundu. Bu pozisyonlar, birbirinden ayrılmaz biçimde, hem kuramsal hem de politiktir. Saldırılarından hemen sonra yazılmış bu yazılar eskiden beri süregelen bir anlaşmazlığı tekrar başlattılar: Buna benzer olayları açıklarken, sosyologlar, ne tür

>>

bir nedenselliğe öncelik veremiyorlar? Toplumsal arkaplana ya da bireysel davranışa ne kadar önem vermeliyiz? Toplumsal nedenlerden ileri gelen –ister istemez makro-sosyolojik ve yapısal olan- açıklamalar yeterli midir? Yoksa bu analizler bireyleri ahlaki sorumluluklardan arındırır mı? Diğer taraftan, kesin surette bireysel mantığa odaklanmak sosyolojik rolümüzden feragat ettirir mi?

Bu anlaşmazlık büyük tartışmalara neden oldu. Tartışmaya giren ilk sosyologlardan biri Science Po'daki Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi'nde araştırmacı olan ve Paris banliyölerinde gençlerde suç işleme üzerine araştırmalar yapan Hugues Lagrange oldu. Lagrange suç işleme için 'siyaseten doğrucu' açıklamaları redd ederek, etnik-kültürel kökeni ayrımcılığın bir ürünü ya da sosyo-ekonomik ve yerleşin dinamiklerinin bir sentezi değil, bağımsız bir öge olarak görür. Koucahi kardeşlerin ve Amedy Coulibaly'nin toplumsal profili (sömürge sonrası göçmelerin oğulları olmaları, okulda başarısız olmaları, marjinalleştirilmiş banliyölerde istikrarsız aileler tarafından büyütülmüş olmaları, sabıka kayıtlarının olması, ve saire) önceki görüşmecilerine uyuyordu. Lagrange bu noktayı Le Monde'daki yazısında üzerine basarak tekrar tekrar söyledi (14 Ocak 2015). Başlığın, "toplumun dışına itilmiş bir azınlığın ahlaki kusurlarını görme cesaretine sahip olun", iki boyutu var. Bir yandan, Fransız gençliğinin bir kısmının marjinalleştirilmiş mahallelerde (banliyölerde ya da citélerde) büyüdüğünü ve sonra da toplumdan koptuğunu, toplum dışına itildiğini ve uzlaşmaz ve saldırgan bir altkültürün içinde tutsak kaldıklarını kabul eder. Bu gençlik "hasar görmüş özgüvenlerini" Salafizm ya da radikal İslam'ın diğer formlarını da içeren bir takım yeni dini pratiklere gi-

rerek yeniden yapılandırmaya çalışırlar. Fakat, Larange'a göre, Fransız entellektüelleri, Fransız gençliğinin bu "kayıp" parçasını tanımlayan sorunlu eğilimleri (erkek şovenizmi, cinsiyetçilik, homofobi, şiddet ya da Yahudi-karşıtlığı) araştırmak yerine, "sömürgecilikle bağlantılı bir suçluluk duygusuyla kısıtlanarak, ahlaki kusurlar ve sömürge ülkelerinden gelen azınlıkların kötü davranışlarıyla yüzleşmeye cesaret edemezler".

Ertesi gün, EHESS (Sosyal Bilimlerde İleri Çalışmalar Okulu, Paris) ve Princeton'da bir antropolog olan Didier Fassin, "toplumsal nedenleri" nesnel olarak incelemenin her sosyoloğun görevi olduğunu açık açık teyit ederek, meydan okuma davetini kabul etti. Hassas kentsel bölgelerdeki gençliğin toplumsal ve mekansal ayırım, yüksek işsiz oranları, güvencesizlik, ve damgalama ve ırk ayrımıyla (işte, evde ya da polis tarafından) karşılaştıklarını yazdı. Sosyal bilimcilere, özellikle tarihsel feveran zamanlarında çok önemli olan rollerinin, tarihçi Marc Bloch'un "yargılama alışkanlıkları" dediği şeyden kaçınmak olduğunu hatırlatan Fassin, "toplumumuz, şimdi kötü şöhretli bir ucube olarak reddettiği şeyi kendisi üretti" diyerek bitirdi.

Bir CNRS araştırmacısı ve genç suçluluğu uzmanı olan Laurent Mucchielli, benzer şekilde, uzun erimli bir perspektif önerir (Mediapart, Ocak 2015). Fransa'nın, 1960 ve 1980 arasında Kuzey ve Sahra-altı sömürgelerinden toplu halde işçi toplayan bir ülke olduğuna dair geçmişini kabul etmemesi, iki büyük sonucu doğurdu: birincisi, göçün entegrasyon politikalarına tabi olmaması, ve ikincisi, Fransız toplumunun kendisini "tümüyle çok ırklı ve kısmen çok kültürlü bir toplum" olarak tanımak için

mücadele etmesi. Kabul etmek, İslam'ı "kendimiz inşa ettiğimiz temel bileşenlerin parçası" olarak görmeyi, "ona karşı korku, sorgulama ve yönetmelikleri askıya almayı" (okullarda başörtüsünü yasaklayan 2004 kanunu gibi) gerektirirdi. Mucchielli "ortak vatandaşlık, toplumsal bağlılık ve kolektif kimlik inşa eden kararlı bir yapıcı pozisyon" için çağrıda bulunur. Ben kendi araştırmamda bu öğeleri toplumsal ve ekonomik yoksullaştırma, dini damgalama ve ırk ayrımcılığı bağlamında açıklayarak, bu duruşa katılıyorum. Bu açıklama kullanışlı ve gerekli olmakla beraber, bugün yeterli olmaktan uzaktır.

İlerleme için iki yol olduğunu düşünüyorum. Birincisi, Cyril Lemieux (EHESS'da araştırmacı) "Sosyolojide Tedirginlik" adlı makalesinde (Libération, 30 Ocak, 2015) "kavramsal" bir pozisyon resmediyor. Kendisini "pragmatik" sosyoloji olarak adlandıran yeni gelişmekte olan bir akımın öncülerinden olan Lemieux, "bazı sosyologlar" –ki bu muhtemelen kabaca Bourdieu'dan esinlenilerek "eleştirel sosyologlar" a örtük bir referans olsa gerek tarafından uygulanan açıklayıcı modellerin sınırlarına değinir. Bu sosyologlar, Lemieux'ya göre, görevlerinin yalnızca yapısal dinamikleri araştırmak değil, aynı zamanda "[bu genç cihatçıların] mükemmel Müslümanlar olmaya dair dileklerini ciddiye almak" olduğunu unutmuyorlar. Lemieux, "Ben Charlie'yim" sloganı altında buluşmuş 3.5 milyon insanın katıldığı vatandaş yürüşüne bir siyasi ya da sembolik manipülasyon olduğu iddiasıyla itiraz eden sosyologları hedef alır. Lemieux'ya göre, vatandaşlar o gün sokaklara çıktı çünkü "ahlaki ve siyasi eğitimlerine içkin bir biçimde böyle yapma ihtiyacı hissettiler". Lemieux yazısının vatandaşların özdüşünümsel yetkinliklerine olan inancını teyit ederek

son verir. Ona göre, “eleştirel sosyologlar” bu yetkinliği reddetmişlerdir.

İkinci ve daha ampirik olan bir yaklaşım, makro-sosyolojik ya da yapısal analitik çerçevelere sığmayan öğeleri göz önünde bulundurur. Üç suikastçinin çocukluklarında belirgin olan şey yoksulluk ve diğer zorluklardı; Kouachi kardeşler erken ilk gençlik çağlarında yetim kalmışlar ve Corrèze’de çocuk destek kurumlarına yerleştirilmişlerdi. Kurumsal destekten tümüyle yoksun kalmamışlar ve bariz bir ayrımcılığın kurbanları da olmamışlardı. Örneğin, Amedy Coulibaly Pepsi-Cola’da bir staj yapmış ve bu staj sırasında Elysée Sarayı’nda Nicolas Sarzoky’yle tanışmıştı. Benzer biçimde, Sait Kouachi Paris Belediye Binası’nda “geridönüşüm elçisi” olarak işe alınmış, fakat dini kuralları katı bir şekilde takip etmesinin (kadınlarla el sıkışmayı reddetmek ve günde beş vakit namaz kılmak) iş arkadaşlarından uzaklaşmasına neden olduğu için 2009 yılında kovulmuştu.

Bu görüş bütün Fransız cihatçılarının fakir banliyölerde yetişip işe alınmış sömürge sonrası göçmen çocukları olmadıklarına dikkat çeker. Toplum entegre olmuş bazı genç profesyoneller bile cihata girişmiştir, ve dönüştürülen bazı gençler citélerden uzakta “pavilion”larda yetiştirilmişti. Sömürge tarihi olmayan ve “azınlıklara” çok farklı davranan Danimarka gibi

ülkelerde Fransa kadar tehdit altındadır. Bunu nasıl açıklarız? İncelememizi makro-sosyolojik faktörlere (yoksul banliyöler, vasıfsız göçmen gençliği, ayrımcılık, kurumsal ırkçılık) “indirgeyerek”, bu gençliği “tehlikeli” bir şey olarak tanımlayan kalıplaşmış yargıların ta kendisini kazara güçlendiriyor muyuz?

Din sosyolojisi, sekte bir harekete katılmanın nasıl dinamiklerle gerçekleştiğini ve saflara katılanların özelliklerini belirlememizi sağlayarak, bu gençliğin dini aidiyetlerinin arkasında yatan motivasyonları anlamamıza yardımcı olabilir. Bu tür bir açıklamanın, radikal hareketlerin mantığını yeniden yaratabilecek bir indoktrinasyon sosyolojisiyle bağlantılanması ve İslami pratiğin muğlak yasal sınırlarından alabileceği tüm desteği alması gerekmektedir. Ayrıca Charlie Hebdo’ya yapılan saldırının bağlamını da göz önünde bulundurmalıyız. Bu Müslüman gençlerin Charlie Hebdo’nun din karşıtı mizahından hoşnutsuzluklarını ciddi biçimde incelemeliyiz. Bu hoşnutsuzluk, kendisini “aptal ve hırçın bir dergi” olarak tanımlayan Charlie Hebdo’da vücut bulmuş 1968 kültüründe yetişmiş gençler ve yetişkinler için anlaması çok güçtür. Dolayısıyla CNRS araştırmacısı Julie Pagis’in Charlie Hebdo’nun (diğer dinlerin aksine) İslam’la alay etmesinin önemini anlamakta zorlanmaktadır. Alay etme, bu gençliğin bulabildiği tek olumlu

bağlılığı temsil eden hakim bir dine karşı saldırdır; ve dahası, bu saldırı akıllara, bu gençlerin anne babalarının kolonyal ve işçi sınıfı geçmişlerinin küçük düşürücü hatıralarını getirmiştir.

Dolayısıyla, sosyologların farklı varsayımlarını ve sosyolojinin sembolik otoritesinin medya tarafından inşa edilme biçimini sorgulayabiliriz. Önemli bir soru, elbette, kimin konuştuğu ve kimin konuşmadığıdır. Saldırılardan sonra Kuzey Afrika ve Afrikalı göçmenlerin çocukları olan başarılı girişimciler, sanatçılar (aktörler, müzisyenler, komedyenler, yazarlar) ve sporcular da yüksek sesle konuşmaya başladılar. Akademisyenler, özellikle sosyologlar, W.E.B Du Bois tarafından Afrika kökenli Amerikalılarla ilgili olarak sorulan soruyu sordular: “Bir problem olmak nasıl bir his?” Sosyologlar olarak bizler de Kouachi kardeşlerin ve A.Coulibaly’nin içinden geldiği toplumsal dünyalarda ciddi araştırmalar yaparken karşılaştığımız zorlukları hatırlayıp çağrışım yapabiliriz. Son on yıl içinde çok dönüşmüş bir dünya olan Citélere dair zengin etnografik çalışmalardan yoksunuz. Bu sorunları çalışmak için araştırma fonları sponsor etmemiz ve bu geçmişten gelen sosyologlara verilecek burslara destek olmamız gerek. ■

Stéphane Beaud’a ulaşmak için:
<stephane.beaud@ens.fr>

> Charlie Hebdo'dan Önce ve Sonra Köktenci Politikalar

Mabel Berezin, Cornell Üniversitesi, Ithaca, ABD ve Uluslararası Sosyoloji Derneği Sosyolojik Kuram Araştırma Komitesi Üyesi (RC16)

Marine Le Pen,
gelecek başkan adayı.

Dünyanın dört bir yanında siyasi liderler ve kamuoyu, Charlie Hebdo cinayetlerini önce temel bir demokratik ilke olan ifade özgürlüğüne saldırı olarak gördüler. Fakat bu cinayetlerin daha geniş siyasi ve toplumsal bir önemi olduğu hızlıca anlaşıldı: Ertesi gün bir Yahudi şarküterisinde dört kişinin öldürülmesi, uluslararası gazetecilerin 1930'ların dönüşüyle ilgili yazmasına neden oldu.

Charlie Hebdo Fransa'nın ve Avrupa'nın Saraybosna anıydı, yani saldırılar Fransa'da ve ötesinde siyasi kriz çıkarabilirdi. Sert bir borç krizi, sıkı kemer sıkma politikaları, katmanlı göçmen krizleri, özellikle gençler arasında yüksek işsizlik oranları, Yahudi mezarlıklarına ve sinagoglara karşı Yahudi-karşıtı saldırılar – tüm bunlar tüm Avrupa'da sağcı milliyetçi partileri güçlendirmişti.

Fransa'nın Ulusal Cephe Partisi ve lideri Marine Le Pen bu yükselişte önplandaydı. 2011 yılında Marine Le Pen, onyıllardır göçmen karşıtı söylemiyle partinin çizgisini be-

lirleyen bir provokatör olan babasından liderliği devralmıştı. Marine Le Pen'in amacı Ulusal Cephe'yi provokasyon değil yönetim partisi yapmaktı. Tasarruflara, avro krizine ve işsizliğe odaklandı. Ulusal Cephe'nin tarihini bilmeyenler sıklıkla Le Pen'in "makul" pozisyonunun neden bazılarında korkuya neden olduğunu anlamadıklarını söylediler. Yakın zamanda New York Times'da "İslami köktendinciliğin" "İslam'ın kanseri" olduğunu ve "Müslüman yurttaşlarımıza" zarar verdiğini yazan Marine Le Pen, Avrupa kamuoyundaki önceleri marjinal olan partileri artık normal olarak görme trendinin bir parçasıdır.

> Hız ve Siyasi Geçicilik

Fakat güçlü Avrupa demokrasisine karşı daha derin tehditler başka bir yerde yatmaktadır. İlk Avrupa'da siyasi manzaranın değişme hızı, oyveren tercihleri ve duygularının geçiciliği; ikincisi ise siyasi ve ekonomik krizler arasında, Charlie Hebdo gibi olaylar tarafından üretilmiş olumsuz sinerjilerdir.

Yunan Parlamentosundaki
neo-Nazi Altın Şafak hareketi

2012 Baharı bir dönüm noktasıydı, Eric Hobsbawn'dan ödünç alırsak, "kızgın halkların baharının" ortaya çıkışıydı. Avrupa siyaseti hızlanıyor gibi görünüyordu: bir seçim hüsrani diğerini izledi. Aşırı sağ ve sol seçimlerde yol katetmeye başladılar. François Hollande Fransa'nın başkanlık seçimlerini kazandı, fakat Marine Le Pen de üçüncü oldu. Aşırı sağ ve sol, toplamda, görevdeki başkan Sarkozy ve Sosyalist rakibinden daha fazla oy aldılar.

Kısa bir süre sonra Yunanistan'ın şiddet yanısı, göçmen karşıtı, açıkça neo-Nazi partisi Altın Şafak geleneksel sağ partinin, az tanınan Sosyalist koalisyon Syriza ise sosyalistlerin yerini aldı. 2014 sonlarında, Charlie Hebdo cinayetlerinden yalnızca birkaç hafta sonra, Yunanistan'da yine seçimler gerçekleşti. Bugün Syriza Yunanistan'ı yönetmektedir, Altın Şafak ise ülkenin üçüncü büyük partisidir. Seçim istikrarsızlığı, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği üyesi olmayan ve Avrupa Birliği tarafından talimatı verilen kemer sıkma tedbirleriyle uğraşmayan İsveç'te de meydana geldi. İsveç'in son parlamento seçimlerinde sağcı İsveç Demokratları 2010'de aldığı %6 oy oranını 2014'de %13'e çıkardı.

Aynı zaman dilimi içinde İtalya'nın Beş Yıldız Hareketi 2013 seçimlerinde birinci olurken, İspanya'nın solcu Podemos

hareketi hatırı sayılır bir zemin kazandı. Almanya'nın göçmen karşıtı sağcı Pegida hareketi yalnızca bir kaç aylık olmasına rağmen oy kazanabilir, özellikle de Thilo Sarrazin'in 2010 tarihli *Almanya Kendini Yok Ediyor* adlı kitabının çok satan olduğu koşullarda.

> Negatif Sinerji ve Siyasi Ruh Hali

Farklılıkları bir yana, bu partilerin ve hareketlerin ortak özellikleri var: ulus devletlerine bağlılık, Avrupa entegrasyonuna güvensizlik ve küreselleşmeye karşı antagonizm. Avro'ya karşılar, genelde parasal birlikten çıkmayı savunuyorlar ve hiçbiri kemer sıkma politikalarından hoşlanmıyor.

Charlie Hebdo göçmenlik ve entegrasyon tartışmalarına yeni bir aciliyet getirdi. Eğer Avrupa Birliği'nin dayattığı sıkı kemer sıkma Le Pen gibi politikacıların neo-liberal ve küresel ajandayı tehlikeli olarak tanımlamasına izin veriyorsa, Charlie Hebdo katliamı da İslami köktendinciliğin var olduğu ve bir tehdit olduğu ya da göçmenliğin bir sorun olduğu iddialarını güçlendirdi. Bu fikir uzun süredir Avrupa sağına ait olsa da, Fransa Başbakanı saldırılardan sonra "Fransa'daki etnik ve toplumsal ayrım"dan bahsederek fikri sahiplendi.

John Maynard Keynes 1919'da "Gelecek yılın olayları dev-

let adamlarının temkinli hareketleri tarafından değil, siyasi tarihin yüzenin altında sürekli akan, sonucunu kimsenin tahmin edemediği gizli dalgalar tarafından şekillendirilecek” diye yazdı. Keynes’in savaş sonrası Avrupa’nın ekonomik ve fiziksel çöküşü üzerine yazdıkları ürtükücü bir biçimde günümüz Avrupa’sını andırıyor.

Avrupa’da 1930’ların bir tekrarını ve faşizmin dönüşünü mü görüyoruz? Altın Şafak Nazizm’i açık biçimde benimsiyor, fakat Fransız Ulusal Cephe’nin ve İsveç Demokratlarının hedefleri otoriter değil, milliyetçi; Norveç’in akli dengesi yerinde olmayan Anders Breivik adlı vatandaşı gibi bireyler bütünlüklü siyasi programlarla karıştırılmamalı. 1920’lerdeki ve 1930’lardaki gibi bir diktatörlüğün dönüşünü öngörmek, manuel daktilonun dönüşünü öngörmek kadar safça olur. Avrupa ulus devletleri bugün yöntem olarak demokratiktir: Macar Başkanı Viktor Orban’ın “liberal olmayan demokrasi”si bile demokrasiye yapmacık bir bağlılık göstermektedir.

Bunların hiçbirisi endişe edecek bir şey olmadığı anlamına gelmiyor: Bugün Avrupa’nın “gizli dalgaları” karanlıktır, kolektif ruh halleri tarihi paralelleri andırıyor. Ölümünden sonra yayınlanan, 1930lar Almanya’sına dair anılarında Sebastian Haffner, umudun, çaresizliğin, korkunun ve yönü belirsiz öfkenin inkar edilemez biçimde Hitler’in yükselişinden hemen önce var olduğunu yazar. Fransa’da

yakın zamanda bir ulusal anketi yanıtlayanlar, ruh hallerini en iyi tanımlayan niteliklerin “güvensizlik” “depresyon” ve “atıllık” olduğunu belirttiler. “Heyecan” en son sırada geldi – muhafazakar gazeteci Éric Zemmour’un Fransız İntiharı [Le suicide français] adlı kitabının Fransa’da en çok satan kitap olduğu günümüzde bu bulgu hiç de şaşırtıcı değildir.

Ekonomik kriz ve kemer sıkma politikalarının yokluğunda aşırı sağ ya da solun partilerinin bu kadar çekici gelmesi pek mümkün olmazdı. Fakat 1970lerden beri, ekonomik politikalar ve mütekabiliyet vizyonları çok iyi işlemedi. Benzer biçimde, ondokuzuncu milliyetçiliğini ya da çok-kültürlülük idealizmini referans alan göç ve entegrasyon politikaları yeniden düşünülmesi. Şu anın ötesine geçebilmek için, Avrupalı liderlerin, bütün vatandaşları içeren ve ilişkilendiren yeni toplumsal dayanışma biçimleri tasavur etmeleri ve uygulamaları gerekiyor. Liderlerin bir kolektif umut hissini –bir gelecek hayal edebilme kapasitesini- telif etmeleri gerekiyor. Ekonomiyi yeniden düzenleme bir başlama noktasıdır, fakat ekonomik politikalar tek başına yeterli olmayacaktır. Avrupalı liderlerin hala sıklıkla ulusal ölçekte olan siyasi mekanlarda topluluğun anlamı üzerine gerçekçi bir biçimde düşünmeleri gerek; ya o kadar da gizli olmayan dalgalara karşı yüzmeleri gerekecek, ya da Charlie Hebdo gibi olaylar tarafından geride bırakılacaklar. ■

Mabel Berezin’e ulaşmak için: <mmb39@cornell.edu>

> Sahadan Notlar: Avrupa'nın Korku Hasadı

Elisabeth Becker, Yale Üniversitesi, ABD

Elisabeth Becker bir camide kutlamada.

Etnografi, başkalarının dünyalarına girmeyi, bunu hem onların günlük hayatlarını gözlemleyerek hem de bu hayatlara katılarak yapmayı gerektirir. Aşiv çalışması, anket araştırması ya da deneysel metodların aksine, etnografi araştırmayı bölebilecek, yönünü değiştirebilecek ya da onu aydınlayabilecek gerçek hayat olaylarına karşı hassastır. Üç Avrupa ülkesindeki camilerde gerçekleştirdiğim çalışmam, Charlie Hebdo katliamından sonra tam da bu durumdaydı.

Etnografik alanım olarak camileri seçmemin sebebi, Avrupa'daki

Müslümanların kültürel ve ruhani dünyalarına girebilmek, ve kimliklerine atfedilen inkar edilemez damgalamayla nasıl yüzleştiklerini anlamaktı. Müslümanların gündelik hayatlarını içeriden, onların perspektifinden ve ibadethanelerinin içinden öğrenmek istedim. Gündelik hayatlarını, günümüzde İslam'ı çevreleyen daha geniş, karmaşık siyasi durumu analiz ederek değil, onlara katılarak öğrenmek istedim. Sahaya –Berlin, Londra ve Madrid'deki camiler- giriş, kişisel bir dönüşüm gerektirdi. Hem bir moda tutkunu hem de bir feminist olarak kendi benliğime saygı duymaya devam ederek aynı anda kendimi saygılı bir şekilde sunmanın

>>

ne demek olduğuyla çok mücadele ettim. Önceleri çok beceriksizdim, örtüler yüzüme ya da yere düşüyordu. Fakat sonraları kendimi bu örtülerin ipeklerine sarılmış buldum; Berlin'in merkezinde gevşek bir başörtüsü giyerek yaptığım otobüs yolculuklarında, ki insanların bana bakmasına neden oluyordu; Algate East, Londra'da rahat biçimde köri siparişi verirken; Madrid'de bir mahalle camisinden çıkarken, ki bu da insanların bana düşmanca bakmasına neden oluyordu. Bir Müslümanın hayatını yaşarken onun çok çeşitli formları içinde korku hissediyordum.

Benim başörtüsü giymem yüzünden afalladığı için bisikletinden düşen Alman adamdan korkmuyordum. Katolik Köln şehrindeki büyük cami inşaatını durdurmak isteyen küçük ama yüksek sesli sağcı Pro-Köln hareketinden de korkmuyordum. Camilerden kesinlikle korkmuyordum. Araştırmamın ilk aşamalarında deneyimlediğim tek korku, camilerinde ne yaptığımı anlayamayan yaşlı Müslüman kadınların yargılamalarıydı. Ne içeridendim, ne de dışarıdan; uygun fakat onlara benzer olmayan şekilde giyinmişim; Müslüman bir adamla evliydim. Bu kadınlar sıklıkla örtümü düzeltiyor, (omzuma fazladan, daha kalın bir örtü atarak) daha fazla kat ekliyor, pantolon paçalarını aşağı ve çoraplarını yukarı çekiyorlardı. Dışarıdan kimselerin, Arapça harfleri öğrenmek bir yana, içinde nadiren vakit geçirdikleri bir mekanda bana "yardım etmek" için beni örtmeye çalışıyorlardı. Bana Fatmah diye seslenmek istediklerini bile söylediler, çünkü ilk başta bir Elisabeth'in günlük cami hayatına katılmaktan ne istediğini anlayamamışlardı. Kendi güvenli alanlarını korumak, benim halihazırda onlara ait olduğunu bildiğim taleplerinden emin olmak için bana yeni bir isim vermek istediler. Fakat bölünmüş bir Berlin'de iki dünyanın köşesinde dengemi bulmaya çalıştıkça ilk korkularım, yani saha çalışmama ve bir araştırmacı olarak kendime dair korkularım, küçük ve yersiz kaldı.

İkinci saha alanım, ünlü çokkültürlülük Mekkesi Londra'da daha kendim gibi hissettim. Benim ve arkadaş edindiğim, tüm yaşamlarını ezan vakitlere göre yaşayan kadınlar arasındaki çizgiler daha barizdi. Fakat, belki de paradoksal olarak, bu barizlik aynı çizgilerin bulanmasına neden oldu. Bu grubu bütünüyle "öteki" diye ayıran parantezlerin ötesini kolayca görebiliyordum – tanıdığım kadınlarla çocuklarımızla ilgili endişeleri, keskin körinin lezzetini ve şiddetli biçimde farklı tarzlarımıza rağmen sıklıkla bir estetik gözü paylaşıyordum. Aynı kadınlar aynı zamanda benim camiye gelmemdeki "gerçek" motivasyonu sorguluyorlardı. Çoğu akademik hedeflerimin rahmimde büyümekte olan çocuğun arkasından ikinci sırada geldiğine ikna olmuşlardı.

Madrid'e Charlie Hebdo saldırılarından bir hafta önce gelmiş, café con lichenin ve Retiro Park'ta uzun yürüyüşlerin tadını çıkarıyordum. Cami araştırmam çok yavaş başladı. Yerlere camilerle ilgili soru sorduğumda bana sorgulayan gözlerle baktılar. Sıklıkla bu çok gerçek yaşam-dünyalarından ciddi bir ayrıklık ima ederek, "Madrid'de cami var mı? Cordoba mı demek istiyorsun?" diye yanıtladılar. Müslüm olduğu belli olan kadınlara sorduğumda güldüler: "Camiler şehir merkezinde olamaz, asla başkentte olamaz." Deneyimlediklerime göre, İspanya'daki Müslüman toplulukta uzun süredir bir korku var. Paris'teki saldırılardan doğmamışlar, fakat bu saldırılar bu korkuları şiddetlendirmiş. Charlie Hebdo'dan önce, Madrid'in kuzeyindeki ilk ziyaret ettiğim camide kadınlar beni kovaladı. Grup aktivitelerine katılmak istediğimi söyledim, fakat bana doğru olmadığı halde hiç aktivite bulunmadığını söylediler. Şehrin güneyindeki ikinci camide kapıdaki bir adam bana doğru yere geldiğimden emin olup olmadığını sordu. Başımı salladığımda keyifli bir şekilde beni çocuklarının oyununu izleyen bir grup kadına götürdü. Çocuklar büyük gülümsemelerle oğlumun yanaklarını öperken anneleri bana sorgulayan gözlerle baktılar.

Fakat saldırılardan sonra camiler artık şüpheli yüzlerle dolu değildi; neredeyse boştu. Saldırlardan sonraki hafta, sadece ibadet için açık olan küçük bir mahalle mescidinde asla gelmeyecek olan kadınlarla randevularımı bekleyerek tek başıma oturdum. Şehrin en büyük camisi bile boşalmıştı, ana odası namaz zamanları dışında kilitliydi. Yanımda bebeğimle geldiğimde yalnızca birkaç kadın buldum; ikisi sohbet ediyor, ikisi namaz kılıyor, bir tanesi uyuyordu, fakat hiçbiri selamıma karşılık vermemişti. Korku kemiklerimin altından yükseldi ve bu camiden aceleyle çıktım. Araştırmam boyunca ilk defa bir şeylerin çok çok yanlış gittiğini hissetmişim.

Madrid'de korkuyu buldum; bu korku Charlie Hebdo saldırılarından sonra, camilerin ani boşluğunda, hem içinde hem de çevresinde artan güvenlikte büyüdü. Kalaşnikoflu polisler şehrin merkezine, Puerto del Sol'e –"güneşin kapısı"-- geldiler. Çocuğumu uyuşun diye sallarken siren sesleri gökyüzünü parçalıyordu. Geçen Ekim'de Dresden'de kurulan Sağcı Pegida Hareketinin (Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar) İspanyol ayağının öncülüğünü yaptığı gürültü protestolar, yerel güvenlik güçleri tarafından yasaklanmasına rağmen camilerin dışında gerçekleştiriliyordu. Charlie Hebdo saldırılarından sonra hem ülke hem de kıta çapında cami duvarlarına spreylen boyalarla "Ülkenize geri gidin" ve hatta "İslama ölüm" yazılıyordu. Madrid'de camilere girdikçe diğerlerinin benden korktuğunu, göz kontağı kurmadığını, kapılarının hem içinde hem dışında mesafe koyduklarını gördüm. Birdenbire gerekçemin masum olamayacağından, orada araştırmam için, çocuğum ya da kendim için bulunamayacağımdan emin olmuşlardı ve varlığını sorguluyorlardı.

Paris'teki saldırılardan sonra, karşılaştığım siyasi durumu fazlasıyla hafife almış olmaktan korktuğum için araştırmama son vermeyi düşündüm. Benim fikrim siyasiyi, camiye gidenlerin sosyal ve kültürel dünyasından ayırmaktı. Gerçekte, siyasi olan, bu

sosyal ve kültürel dünyaları, ben de içindeyken, kötü bir şekilde sarsmıştı. Arkaplanı ne olursa olsun, camiler tehditler aldılar. İlk defa camilerin içinde olmaktan korkuyordum. Charlie Hebdo saldırılarından sonra Amerika'daki arkadaşlarım bana Suudi Arabistan'daki tacizler ve IŞİD'in yaptıkları hakkında yazdılar ve Müslümanlarla nasıl bu kadar derinden ilişkilenebildiğimi sordular. Utanmıyor muydum? Korkmuyor muydum? Bir grup genç Müslüman İspanyolla yaptığım konuşma kafamda tekrar tekrar yankılanıyordu; bana dünyanın başka köşelerinde aşırı görüştekilerin yaptığı vahşetlere karşı nasıl kendilerini sürekli savunmak zorunda olduklarını açıklamışlardı.

Madrid'de korkuyu buldum ve beni Berlin'e döndüğümde takip etti. Başını örten arkadaşlarım Paris'teki saldırılardan sonra evden çıkmamaktan, metroda karşılaştıkları belirsiz gülümsemelerden ve Avrupa'dan taşınmaktan bahsediyorlardı. Berlin'deki yaşlı Türk adamlar çaylarını içerken (bir zamanların Türkiye'sine) geri dönmekten konuşuyorlardı. Berlin'deki genç bir Müslüman çocuk, başını örten kardeşinin Paris saldırılarından

bir hafta sonra otobüs platformunda engelli bir kadına yardım ederken aldığı tehditi anlattı. Yolcular yolu açmayı red etmişlerdi. Adam otobüste "Birisi onu bıçaklamalı" demişti, fisıldamadan, ama utanmayarak. Bir ay sonra aynı genç çocuk bana North Carolina'daki üç Müslüman gencin neden öldürüldüğünü sordu. İnanamayarak ve gözleri yaşlarla dolarak "Nedensiz mi?" diye sordu. Onbir yaşında bir rubik küpü ustası ve yalnızca Ferrero Rocher çikolatasının fanatiği olan bu çocuk bile korkuyordu.

Dünyamızın küresel yüzü hepimizi kırılgan ve korku dolu yapıyor. Milliyetçi sağ hareketler bu ötekilere dair korkuyu sömürüyor ve hepimizin farklı dünyaların köşesinde yaşadığımız gerçeğini inkar ediyor. Burada, Almanya'da, sağcı Pegida hareketi yeni bir güçle Dresden sokaklarına döküldü; nefretle "İslamlaşmaya direnmek" isteyen 18.000 kamusal yüz, bundan çok daha fazlası olduğunu gösteriyor. Başbakan Angela Merkel Müslümanların Almanya'ya ait olduğunu söyleyebilir, ve bun onun sözlerinin sembolik önemini inkar etmiyorum, fakat gördüğüm üzgün yüzler, mahalle camilerine yapılan

tehditler, ötekileştirmenin bugünün Avrupa'sını tanımladığı izlenimini veriyor. Charlie Hebdo saldırılarını gerçekleştiren fanatiklerden vahşi cinayetler işlemeye devam eden IŞİD militanlarına kadar fanatiklerin eylemleri nedeniyle bu belirsizleşiyor, anlaması güçleşiyor.

Araştırmacı ya da vatandaş, bizler derimizin altına giren bu çok yüzü ve bölücü korkuyla nasıl mücadele edeceğimizi bilmiyoruz. Artan güvenlik ve artan şüphe amacımıza yalnızca engel oluyor. Aşırılıkla medeni şekilde mücadele ederken, korumaya çalıştığımız medeni geleneğin tam da kendisi sayesinde, -farklı ırk ve inançlardan- komşularımızla el ele tutuşmalıyız. Dışarıdaki-içerideki olarak, camilerde bu iki farklı dünya arasında kalan bir araştırmacı olarak, benim korkularım, Charlie Hebdo saldırıları sonrasında dünyevi-den varoluşsala taşındı. Ben de kendimi geri çekilir bir durumda ve birleştirmeye çalıştığım, inanmadığım ama artık aralarında dolaşmadığım sınırlar tarafından çevrilmiş buluyorum. ■

Elisabeth Becker'e ulaşmak için:
<becker.elisabeth@gmail.com>

> Pakistan'da Sosyolojiyi Aramak

Laila Bushra, Lahor Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan

Sociology Pakistan'da sosyoloji batılı anlamda yerleşik bir disiplin değildir. En önemli çalışmaları 1960'lar ve 1970'lerde yayımlanmış olan Hamza Alavi, uluslararası çapta tanınmış ilk ve tek sosyoloğumuzdur. Alavi'den beri ne Pakistan'dan ciddi bir sosyolojik çalışma çıktı, ne de Pakistan üzerine yazıldı. Tarihçiler, siyaset bilimciler ve antropoglar tarafından önemli katkılar yapıldı, İslami militanlığın ve bunun Pakistan ordusu ve jeopolitikasıyla bağları üzerine son dönemde çok sayıda kitap yayımlandı. Fakat kavramsal ve kendi durumu ölçebilen perspektifler eksiktir, ve Pakistan'da yerel sosyoloji dernekleri ya da dergileri bulunmamaktadır.

Pakistan'da bugün "gerçekten varolan" tek sosyoloji, biraz utanç verici ama, Lahor İşletme Bilimleri (LUMS) adında bir özel üniversitede ders veren (üçü ABD'de, ikisi İngiltere'de eğitim almış) beş sosyoloğdan oluşmaktadır. Bu beş kişiden ikisi eğitim ve araştırma odaklarını felsefe ve siyaset bilimine kaydırmışlardır, bir diğeri ise şu anda izinlidir. Tarihimizi ve bağlamımızı göz önünde bulundurunca yakın gelecekte bir iyileşme beklemek için çok az nedenimiz vardır.

1990'ların ortalarında –Pakistan'daki en prestijli işletme okulu olan- LUMS, ülkenin öğretim üyesi kadrosu yalnızca Avrupa ve Kuzey Amerika'da eğitim görmüş kişilerden oluşan ilk dört yıllık lisans programını başlattı. Dolayısıyla Pakistan'ın geniş, işlevsiz kamusal eğitim okyanusunda özel, pahalı, Amerikan stili bir lisans eğitimi adacığı ortaya çıkmış oldu. O zamanlar LUMS programı yalnızca iktisat ve bilgisayar bilimi eğitimleri sunarken, ders programı birkaç insani ve/ya sosyal bilimler dersi içeriyordu. Fakat standart ders programı içeren bu iki bölümün aksine, insani bilimler ve sosyal bilimler dersleri genelde talebe bağlıydı, yerelde bulunabilen misafir profesörler ve (diplomatlar ve psikologlar gibi) profesyoneller tarafından veriliyordu.

En başından itibaren öğrenciler, LUMS'a temel olarak prestijli ve profesyonel olarak gelecek vaadeded iki bölümü

için gelmiş olsalar da, sosyal bilim eğitimdeki (Pakistan standartlarında) taze yaklaşıma olumlu tepki verdiler. Zaman içinde sosyal bilimler, esasen iktisat ve bilgisayar bilimlerinin zor şartlarını sağlayamayan fakat yine de çok arzu edilen LUMS derecesini isteyen (ve buna maddi gücü yeten), sayısı giderek artan öğrencileri yerleştirebilmek için, ek olmaktan çıkarak ayrı bir bölüm haline geldi. Bölüm de aynı zamanda tüm kampüste sayısı artan öğrencilere hizmet verebilmek için genişledi.

LUMS lisans programı şimdi yirmi yaşında, ve insani ve sosyal bilimler bölümü çok yol katetti. Temel, kalıcı bir öğretim üyeleri grubu, birini sırf yalnızca Batılı dereceye sahip diye gelişigüzel işe almak gibi bir ayrımcılık yapmak yerine, disiplin kümelerini sağlamlaştırarak üniversitede kendi pozisyonlarını belirleyebilmek, ve ayrıca ders programlarını zenginleştirmek için çok uğraştılar. Ben o sırada orada olan tek tam zamanlı sosyolog olarak daha büyük bir antropolog grubu tarafından sahiplenilmiştim. Kendisi antropolog olan bölüm başkanı yakın zamanda genel bir sosyal bilimler bölümünün yerine daha spesifik disiplin bölümleri kurmayı başarmıştı. Bunlar, siyaset ve iktisat, siyaset bilimi, antropoloji- sosyoloji, tarih, ve İngilizce bölümleri, ve psikoloji ve felsefe yandallarıydı. Her yıl en az bir tane disiplinler arası konferans düzenledik, ve bazı uluslararası akademisyenlerle işbirliği yaptık. Fakat hala yönetimin saldırganlığı gibi yeni zorluklardan, ve öğretim üyesi sayısı ve öğrenci talebi gibi eski sorunlardan muzdaribiz.

Pakistan'da kişisel nedenler ve araştırmaları için bulunan bir avuç öğretim üyesinin dışında, öğretim üyelerimizin çoğu LUMS'da eğitim vermeyi Avrupa'da, Kuzey Amerika'da ve son zamanda Doğu Asya ve Orta Doğu'da daha iyi fırsatlar ararken buldukları bir ulus ötesi görev gibi görüyorlar. Pek çoğu, kalıcı bir iş bulma umuduyla yurtdışındaki kısa dönemli misafir pozisyonları için uzun süreli izinler alıyorlar.

Yönetim, öğretim kadrosu hacmini önemli bir sorun

“Biz sosyolojisi olmayan fakat acilen sosyolojik analize ihtiyacı olan bir ülkeyiz”

olarak görmüyor. Onların tercihi, belirli disiplinler ya da öğretim kadrosuna bağlılı olmayan, potansiyel olarak misafir öğretim üyeleri tarafından yürütülen daha geniş ve yapılandırılmamış bir sosyal bilimler bölümü olurdu. Zaten LUMS'un merkezi yönetimi iki yıl boyunca yeni bölümler açılmasına diremişti. Disiplinlerimize saygı duymuyorlar, ve bu saygı yoksunluğu, öğrenci taleplerindeki trendlerle beraber sıklıkla daha da pekişiyor. İlgili öğrencilerimiz hiç bir zaman bitmiyor, fakat çok azı bu ilgiyi zorunluluktan değil kendi tercihlerinden gelen bir bağlılığa dönüştürmeye gönüllü oluyor. Her yıl yönetim bize öğrenciler tarafından üniversiteye girişte belirtilen bölüm tercihlerine dair sayıları gönderiyor – ve bizim bölümlerimiz hep en alt sıralarda bulunuyor. Bu sıralarda antropoloji-sosyolojinin altında yer alan tek bölüm tarih bölümü. Derslerimize ilgi çok, fakat bölümlerimiz hep yedek seçenek olmaya devam ediyor.

Bir başarımız pek çok öğrencinin lisans üstü programlara başvururken bizim bölümlerimizi seçmesi ve istikrarlı bir şekilde etkileyici kabul oranlarına sahip olmaları. Fakat burada bile pek çoğu kalkınma çalışmaları, medya çalışmaları, kamu politikaları ve son dönemde kent çalışmaları gibi uygulamalı programları tercih etmekte ve bunların kendilerine ülke içinde ve yurtdışında medyada, düşünce kuruluşlarında ve bağış organizasyonlarında iş sağlayacağını ümit etmekte. Öğrencilerimiz akıllı, motive ve hırslı oldukları için böyle pragmatik seçimler yapmaya devam edecekler. Her yıl en azından bir ya da iki öğrencimizin tümüyle akademik kararlar vermesini bekliyorum, bunlar nadiren sosyoloji lehine olacak olsa bile.

Eğer Pakistan sosyolojiye gelmiyorsa belki de sosyoloji Pakistan'a gelmek için daha çok çaba sarfedebilir.

Batıda eğitim almış pek çok sosyoloğun –buna Pakistan vatandaşları da dahil- daha iyi kariyer fırsatları buldukları takdirde buraya yerleşmek isteyeceklerini tasavvur etmiyorum. Daha kıdemli sosyologların da, geçici bir zeminde de olsa Pakistan'la ilişki kurmalarını sağlamak zor oldu. 2008 ve 2011 arasında bir uluslararası konuşmacılar dizisi koordine ederek hem öğrencileri hem de öğretim üyelerini heyecanlandırmak ve onlara rehberlik etmek üzere tanınmış akademisyenleri kısa ziyaretler için davet ettim. Tarihçiler ve siyaset bilimcilerde başarılı olduk fakat davet etmek için girişimde bulunduğum kıdemli sosyologların hiçbiri daveti kabul etmedi. Gelecekte hem genç hem de kıdemli sosyologların akademik faaliyetler için davetlerimize daha olumlu yanıt vereceğini umut ediyorum. Bizler de ISA girişimlerinde ve küresel derslikte daha aktif olarak yer almalıyız.

Fakat en büyük umut dünyanın dört bir yanındaki sosyoloji lisansüstü öğrencilerde yatmaktadır. Pakistan yalnızca dünyanın en “tehlikeli” değil, aynı zamanda da en yanlış anlaşılmiş ülkesidir. Devletinin ve toplumunun çok az yönü sistematik olarak analiz edilmiştir. Zorlu tez konusu arayan lisansüstü öğrenciler Pakistan üzerine çalışmayı düşünürlerse çok iyi bir şey yapmış olurlar. Yakın zamanda doktorlarını bitiren öğrenciler de bizim üniversitemiz gibi küçük bir çevrede çalışmanın faydalarını akıllarında bulundurabilirler: motive olmuş öğrenciler, öğretim özerkliği, makul eğitim yükü, ve diğer disiplinlerden meslektaşlarla işbirliği yapmak fırsatları. Biz sosyolojisi olmayan fakat acilen sosyolojik analize ihtiyacı olan bir ülkeyiz. ■

Laila Bushra'ya ulaşmak için: <laila@lums.edu.pk>

> Sosyolojinin Pakistan'daki Geleceği

Hassan Javid, Lahor Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan

Pakistan'da iş aramaya başladığımda, sosyologlar için çok fazla iş imkânı olmadığını farkındaydım. Dünyanın diğer birçok yerinde olduğu gibi, tarih boyunca bilim ve mühendisliğe verilen önem, devletin de bu alanlara odaklanması, ülkedeki üniversitelerin çoğunda sosyal ve beşeri bilimlerin bir kenara atılmasına neden oldu. Sosyoloji bölümlerinin bulunduğu üniversitelerde bile kurumsal engeller mevcut alanı daha da kısıtladı. Örneğin, kamu sektöründe hükümetin müfredata ve akademik özgürlüğe müdahaleleri, devlette güvenli (ve çoğu durumda yanlış) iş fırsatları için yaşanan rekabetten doğan düşmanlıklarla birleşince öğretime ve araştırmaya pek de elverişli olmayan bir ortam meydana geldi. Özel sektörde ise, üniversiteler ekonomi, işletme ve bilişim teknolojileri gibi talep gören bölümlere öncelik tanıyor. Bunların hepsi mezunların mali kazançlarıyla ilişkili. Ne kamu sektöründe ne de özel sektörde araştırmaya gereken önem verilmiyor, araştırma için yeterli teşvik kurumsal ve destek sağlanmıyor.

Bu bağlamda, Pakistan'ın en kaliteli özel sektör kurumlarından biri olarak kabul edilen ve sosyal ve beşeri bilimlere açık destek veren birkaç üniversiteden biri olan Lahor Yönetim Bilimleri Üniversitesindeki (LUMS) pozisyon için başvurudum. LUMS'a başvurduğumda, Sosyal ve Beşeri Bilimler okulu, yeniden yapılanma sürecinden geçiyordu: eskiden üniversitede, öğrencilerinin farklı bilim dallarından muhtelif dersler aldığı sosyal bilimler lisans derecesi sunulurken, artık daha uzmanlaşmış, disiplinlere özgü bölümler bulunuyordu. Dolayısıyla, sosyolog olarak başvurmuş olmama rağmen, yeni kurulan siyaset bölümünde işe başlamamı rica ettiler.

Siyasi ve tarihi sosyoloji alanındaki bilgi birikimimi ve Güney Asya'daki devlet, sınıf ve demokratikleşme gibi hususlara olan ilgimi göz önünde bulundurunca, siyaset bilimleri bölümünde çalışmak benim için sorun olmamıştı. Siyaset bilimine yönelik yeni fakülte açılması için hem yeterli talep

hem de alan mevcuttu; ekonomi ve maliyeden sonra siyaset bilimi LUMS'ta en fazla rağbet gören bölüm olup her yıl yaklaşık 150 mezun bu bölüme kaydoluyor. Buna karşın, ortak antropoloji ve sosyoloji programına her yıl genellikle on ila yirmi öğrenci kayıt yaptırıyor. Bu durum, siyaset biliminin diğer sosyal bilim bölümlerine kıyasla daha kolay pazarlanabilir olduğu düşüncesiyle açıklansa da (mutlaka doğru olmak zorunda değil), fakülteadaki istihdam fırsatlarını olumsuz etkiliyor. Öğrenci talebi olmadığı takdirde, sosyoloji gibi daha az popüler olan bilim dalları dışlanmakta, bu bölümlere yeterince personel ve finansman ayrılmıyor.

Pakistan'da çalışmak birtakım engelleri de beraberinde getiriyor. LUMS gibi nispeten seçkin bir kurumda (özgür ifade ve tartışma ortamının savunulmasında takdire şayan adımlar atmış olan bir kurum) bile, akademik ve bilimsel kaynakların yetersiz olması, araştırma için maddi ve kurumsal destek verilmemesi ve yüksek lisans öğrencileri ve programlarının eksik olması gibi sorunlarla mücadele edilmektedir. Bu tip sorunlar, benzer disiplin çerçevesinde çalışan meslektaş topluluğunun bulunmamasıyla daha da içinden çıkılmaz bir hal almaktadır.

Pakistan, yaklaşık 200 milyon nüfusa sahip, çok sayıda etnik unsuru ve dini bir arada bulunduran bir ülkedir. Yıllarca sömürge yönetiminin gölgesi altın kalmış olan Pakistan, hızla kentleşmekte ve ekonomik dönüşüm yaşamakta, çekişmeli ve karmaşık siyaseti ile demokrasiye geçiş yapmakta ve yeni (kimi zaman eski) sosyal ve siyasal mobilizasyon türlerinin ortaya çıkışına tanık olmaktadır. Bununla birlikte, özellikle 11 Eylül olaylarından sonra, Pakistan'a ilişkin araştırmalar, İslam ve militanlık üzerine odaklanmaya başlamıştır. Bu araştırma alanlarına daha fazla para ayrıldıkça (özellikle de Batılı ülkelerce) ve bu sorular üzerine daha fazla araştırmacı zaman ve enerji harcadıkça, diğer bilimsel alanlara yönelik araştırmaların sayısı giderek azalmıştır. Siyaset bilimi çerçevesinden bakıldığında ise, üniversitelerdeki bölümlerin büyük bir kısmının Uluslararası

“Sosyal bilim araştırmaları kamu sektöründe de özel sektörde de neredeysse hiç yok.”

İlişkiler ve Güvenlik Bilimlerine doğru yöneldiği görölmektedir. Aynı zamanda, sayısal yöntemler ve araştırmalara verilen önem, yabancı bağışçı kuruluşların ve devlet planlama birimlerinin çıkarlarıyla da örtüşmektedir; Pakistan'da yürütölen sosyal araştırmalar, iktisatçıların ekonometri modelini kullanarak ele aldığı “siyasetle ilgili” dar kapsamlı sorular üzerinde durmaktadır. Karmaşıklığı ve çeşitliliği nedeniyle Pakistan, şiddet yanlısı dini aşırıclılığın beřitđi olarak görölmekte, yönetim sorularının ise birtakım politika önerilerinin etkinliği gösteren denklemlerle çözülebileceği düşünölmektedir. Böylesi yanlı bir yaklaşım, Pakistan'a ilişkin son zamanlarda yayımlanan çalışmalara da yansımıştır; solcu politikalar ve tarımsal ekonomi politiğine ilişkin kitapların konu başlıklarında ve içeriklerinde İslam'a dair ögeler zorlama şekilde dâhil edilmiştir.

Pakistan'da siyaset bilimi bölümünde çalışan bir sosyolog olarak, araştırma, toplum ve teoriye ilişkin konuların bu parametreler çerçevesinde ele alındığını gözlemliyorum. Ancak yaptığım çalışmada, devlet ve Güney Asya'nın köklü elit sınıfları arasındaki ilişkilere değindim. Bu kapsamda, sömürge dönemine ait kurumların ve müdahalelerin (özellikle de tarımsal ekonomide), mülk sahibi sınıfların zaman içinde kendi çıkarlarını gözetmeleri üzerinde nasıl kalıcı bir etki yarattığına odaklandım. Bu hususun Pakistan'ın günümüzdeki demokratik politikaları üzerindeki yansımalarını da inceledim ve aynı zamanda elit gücün, bu muazzam ekonomik, siyasi ve sosyal değişim süresince nasıl yeniden yapılandığını ve oluştuğunu ele aldım.

İslam veya politikaya doğrudan atıfta bulunulmadığı için bu sorulara gösterilen ilgi sınırlı kalmıştır. Aynı durum, etnik köken, toplumsal cinsiyet ve kentleşme gibi hususlar için de geçerlidir. Ayrıca, bu atıfların bulunmadığı durumlarda sosyologlar dikkat çekmektedir. Kendiminkilere benzer sorularla ilgilenen meslektaşlarımı araştırırken, pek çok iktisatçı ve siyaset bilimcisi ile birlikte çalıştım. Her ne kadar yaptıkları işte iyi olsalar da, kendi disiplinlerinin bakış açısı dışına çıkamamakta, bağışçıların dayattığı araştırmaları yürütmekte ve soruların nasıl ele alıp, araştırılacağı ve cevaplanacağına ilişkin engellerle karşılamaktadırlar. Pakistan'daki diğer iki önemli araştırma alanı olan tarih ve antropoloji alanında çalışan meslektaşlarım da aynı sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Bu iki bilim dalı ve benim bilim dalım arasındaki kavramsal ve metodolojik uçurum ne yazık ki oldukça büyüktür.

Pakistan'da sosyoloji alanı, öne çıkmak için çaba sarf etmekte, bağışçılarla ve hükümetle daha güçlü kurumsal bağlantısı olan ekonomi ve siyaset bilimi gibi bilim dallarının arasında gözden kaçmaktadır. Bu durum yakın gelecekte de değişmeyecektir: Pakistan'da sosyoloji alanını baltalayan küresel politikanın piyasa güçleri, hem kendi ülkesinde hem de yurtdışında kariyerlerini ilerletmek isteyen mezunların alternatif disiplinlere yönelmelerine neden olmaktadır. Tüm bunlara rağmen, Pakistan ilginç ve iddialı sorulara cevap arayan sosyologlar için verimli bir alan olmaya devam etmektedir. ■

Hassan Javid'e ulaşmak için: <hassan.javid@lums.edu.pk>

> Ulrich Beck,

Kozmopolit Amacı Olan Avrupalı Bir Sosyolog¹

Klaus Dörre, Friedrich-Schiller Üniversitesi, Jena, Almanya ve Uluslararası Sosyoloji Derneği Sosyoloji Kuramı (RC16), Çalışma Sosyolojisi (RC30), İşçi Hareketleri (RC44), Sosyal Sınıflar ve Toplumsal Hareketler (RC47) Araştırma Komiteleri

Ulrich Beck 2014 yılında Uluslararası Sosyoloji Derneğinin Gelecek Araştırmalar Komitesi'nden (RC07) Gelecek Araştırmalarına En Değerli Katkı İçin Yaşam Boyu Başarı Ödülü'nü alırken.

Ulrich Beck'in *Risk Toplumu* adlı eseri, yayımlanmasının ardından Almanya'da düşünsel anlamda bir çığır açmıştır. Beck, sosyal gerçekliğin artık sosyologların terminolojisinde karşılığı olmadığını ileri sürerek, endüstriyel modernitenin görünüşte sağlam kurumsal kabuğu içinde oluşan yeni moderniteye doğru yarı devrimci bir geçiş yaşandığını iddia etmektedir. Bu geçişi anlamaya çalışanlar, "Marx ve Weber'in modernleşme uzlaşısını" ve doğrusallık varsayımlarını bir kenara bırakmalıdır. Beck ana akım sosyolojik modernleşme kuramlarını (özellikle de sermaye birikimi sürecini (Marx) ve rasyonalizasyon ve bürokratikleşmenin doğrusal gelişimini (Weber)) "supra-özel kısıtlamalar" olarak değerlendirir ve bu kuramların, toplumsal aktörlerin tüm sosyal faaliyetlerde uymaları

beklenen kurallar olduğunu öne sürer. Kendi üstünde düşünen modernleşme teorisinin, doğrusallık varsayımlarını terk ederek, bunların yerlerine bir öz tehdit argümanı kullanacağını iddia eder. Bu argüman, "modernleşmenin sürdürülmesi endüstriyel toplumun sınırlarını bulandırır" düşüncesini temel almaktadır. Otonom bir modernleşme sürecinde endüstriyel toplum "işgale uğramakta, hatta yok olmaktadır." Tıpkı endüstriyel toplum modernleşmesinin, statüye dayanan ve feodal toplumun yerine geçmesi gibi.

Beck'e göre farklı bir moderniteye geçişin göstergesi olan üç gelişim vardır. Birincisi, endüstriyel üretimin öngörülemez yan etkilerine ilişkindir. Beck'in görüşüne göre bunlar tarihe şekil veren asıl etmenlerdir. Ekolojik riskler ve yol açtıkları geri dönüşü

olmayan etkiler, ciddi manada küresel bir tehdit, "demokratik bir Allbetroffenheit" oluşturmaktadır. Bu, herkesi ilgilendiren, işçi ile kapitalistler arasında ayırım yapmayan bir tehdittir. Adım adım "Servet dağılımı mantığını" ele geçiren "demokratik risk dağılımı mantığı", Beck'e göre artık sınıf kavgası, rasyonalizasyon ya da fonksiyonel farklılıklar çerçevesinde değerlendirilemez, Beck'in dediği gibi: yoksulluk hiyerarşiktir, çevre kirliliği ise demokratik!

İkinci olarak ekolojik sosyal çatışmaya sosyal eşitsizliklerin bireyselleştirilmesi eşlik eder. Toplumsal gruplar arasındaki uçurumlar savaş sonrası yıllarda azalmamış, "asansör etkisi" (Fahrstuhleffekt) ile bir ya da hatta birkaç seviye artmıştır. En dar gelirli bile ortalama olarak önceki nesillerden daha fazla mül-

ke sahiptir ve bireyselleştirilmiş bir seçenek yelpazesinden seçim yapma şansına sahiptir.

Geleneksel sosyal çevreler zaman içinde aşındı: sınıf ve tabakalar artık bir kişinin yaşam dünyasında deneyimlenmiyor, bu nedenle de istatistik rakamlardan fazlasını ifade etmiyorlar. Birey, yaşam dünyası deneyiminde sosyal yaşamın kalan son üretim birimi olup, kendi yamalı biyografisinin planlama merkezi olmaya zorlanmıştır. Aksi takdirde kişi sonsuza dek dezavantajlı konuma düşebilir. Søjeler toplumsal sınıf, tabaka ya da cinsiyet rollerinden "kurtarılmış", onun yerine toplumsal örgütlenmenin pratik kısıtlamalarına "maruz bırakılmışlardır".

Beck'in üçüncü gelişimi olan sivil toplumun alt siyaseti bu noktada devreye giriyor; endüstriyel üretimin öngörülemez yan etkileri politik ve apolitik arasındaki sınırları bulandırıyor. Bilimsel-teknolojik ilerleme, meşrulaştırma ve gerekçelendirme sosyal kategorilerine zorunlu bırakılıyor. Konu nükleer enerji de olsa, genetik mühendislik de olsa, uzmanlar her daim konuyla alakasız kişilerin müdahalelerine hazırlıklı olmalı. Dolayısıyla, ekolojik sosyal çatışma, politik koordinat sistemini tümünden değiştirmekte. Sol ile sağ arasında modası geçmiş ayrımlar kırılan yapıya bürünüyor. Yeni Sağ, açgözlü, denetimsiz bir piyasayı ve hızlandırılmış teknolojik ilerlemeyi desteklerken, ekolojik açıdan duyarlı yeni Sol, koruma gibi muhafazakar ilkeleri benimsiyor, bu ilkeleri şimdiye kadar hep işlenmiş ve toplumsallaştırılmış bir doğal ortama uyguluyor. Diğer politik güçlerdeki programatik değişimlerle birlikte ekolojik hareketlerin ve yeşil partilerin orta çıkışı, büyük ölçüde siyasi olan ve siyasi olmayan arasındaki sınırların değişmesiyle açıklanabilir.

Kariyeri boyunca Ulrich Beck zaman zaman Risk Toplumu'nun temel tezlerini değiştirmiş, ama daha da önemlisi iyileştirmiştir. Sonuçta bu ilkeleri sonuna dek savunmuştur. Risk Toplumu daha ziyade Almanlara hitap eden bir kitap olsa da (özellikle sosyal risklerin bireyselleştirilmesiyle ilgili bölümünde), Beck ardından ekolojik tehditlerin küreselleşmesi sonucu ortaya çıkan dünya risk toplumuna değinmiştir. Beck, toplumun tamamına yayıldığına inandığı "metodolojik milliyetçiliğe" her daim karşı çıkmıştır. Onun yerine dünya risk toplumdaki karmaşık dislokasyonlara rağmen uluslararası alanları ve sınır ötesi alt siyaseti kapsayan kozmopolitan bir bakış açısı önermiştir. Çağdaş toplumları kuramsallaştırmak amacıyla kendi üstünde düşünen modernleşme teorisini oluşturan Ulrich Beck, kısa sürede kendine Anthony Giddens, Scott Lash ve Bruno Latour gibi yandaşlar edindi.

Beck'in önceki katkılarına ele aldığımızda, ekolojik sosyal çatışmayı sosyoloji açısından incelemesi, çalışmalarının en ikna edici parçası olarak görülebilir. Ekolojik risklerin tanımı ve kavranması üzerine yorumları, "tehlikenin karşıt gücü" üzerine fikirleri ile birlikte bugün bile oldukça tartışmalı konumda. Gerçekten de iklim değişikliğinin getirdiği riskler, günümüz çevreleme savaşları ve politik tartışmaların merkezinde yer alıyor. Geçici olarak bunlar tabi ki göz ardı edilebilir (Avrupa krizi bağlamında şu anda yaşandığı gibi) ancak ileride toplumsal ayaklanmalar olarak geri dönecekleri neredeyse kesindir.

Beck'in iz bırakan başarısı, bu gerçekliği tespit edip sosyolojik terminolojiye uyarlamış olmasıdır. Evet, "sınıfsız kapitalizm" tanısı, devletlerarası dengesizliklerin dünya çapında azalmasına karşın ülkelerdeki

sınıf farklılıklarının daha da gözle görülür hale geldiği günümüzde, "sınıfların dönüşü" ile yeniden sorgulanıyor. Toplumsal dislokasyonlar, büyüme oranlarındaki düşüş ve ekolojik felaketler, "servet dağılımı mantığının" ve "risk dağılımı mantığının" ekonomik-ekolojik boyutta bir "kısaç krizini" körüklemesine yol açıyor. Zirveye çıkan asansörde şimdi bir paternoster etkisi gözlemleniyor; bir grubu yukarı çıkarırken öbür grubu aşağı çekiyor.

Ulrich Beck bu gelişmelerin (klasik kapitalizm teorilerine ait öğelerin hala önemli olduğunu gösteren) farkında olsa da, geleneksel olmayan bir sınıf oluşumunu analiz edememiş ya da bu işe hiç kalkışmamıştır. Yine de Beck söz konusu yeni ve beklenmedik gelişmeler olunca dönemin nabzını iyi tutan biriydi. Yakın zamanda kozmopolit ve demokrat bir Avrupalı olarak Beck, Güney Avrupa'yı köleliğe mahkûm eden, bu nedenle de uygulamada sorunlu da olsa Avrupa İdealine tehdit oluşturan "Merkiavelizm"e karşı çıkmıştır.

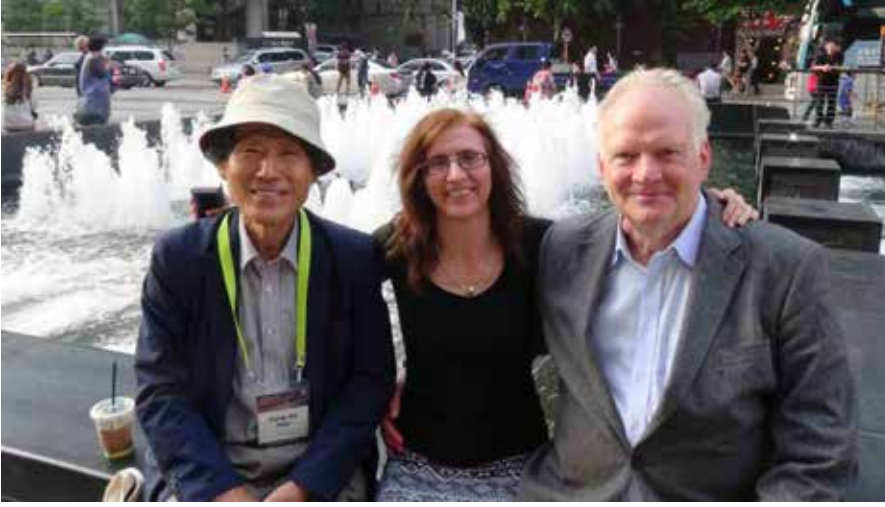
Ulrich Beck ardında hatırı sayılır bir entelektüel birikim bıraktı. O olmadan ben sosyolog bile olmazdım. Kendisini çok erken kaybettik ve yerini doldurmamız mümkün değil. Alman ve Avrupa sosyolojisinin Ulrich Beck'in vefatıyla birlikte neler kaybettiğini fark etmesi zaman alacak diye düşünüyorum. Kendi üstünde düşünen modernleşme teorisi yolun hala çok başında. Ulrich Beck'in entelektüel mirasını geliştirmeye, yenilikçi düşünce potansiyelini yeniden ortaya koyarak başlanabilir. ■

Klaus Dörre'ye ulaşmak için:
<Klaus.Doerre@uni-jena.de>

¹ Jan-Peter Herrmann ve Loren Balhorn tarafından Almancaya çevrilmiştir.

> Latin Amerika'da Ulrich Beck

Ana María Vara, National University of San Martín, Argentina and Board Member of the ISA Research Committee on Environment and Society (RC24)

Ulrich Beck, Ana Vara ve Sang-Jin Han ile

Ulrich Beck'in çalışmasının Latin Amerika'daki etkisini nasıl değerlendirmek gerekir? İnsanları, çevreyi ve tekno- bilimsel bilgiyi çok zarif ve etraflı biçimde bağlayan çalışmanın genellikle doğası ve değişmez biçimde sanayileşme peşinde olması ile tanımlanan alt kıtanın vatandaşlarına ve sosyal bilimcilerine söyleyecek çok şeyi vardır.

Beck'in son üç on yıldaki yazılarında geliştirdiği risk toplumu kavramı ile bölgenin yazar ve entelektüelleri tarafından yirminci yüzyılın ilk on yıllarından geliştirmeye başladıkları Latin Amerika'nın bağımlı durumu arasındaki düşünce arasında derin bir yakınlık vardır. Bağımsızlıktan sonra Latin Amerika devletlerinin neo-kolonyal durumlarını açığa çıkarmayı hedefleyen bu söylem yabancı aktörler ve onların yerli elit işbirlikçileri eliyle doğal kaynakların gelişme kılıfı altında doymak bilmez sömürsünü kınamaktadır. Bu ortak akıl haline geldi ve 1970'lerin "bağımlılık teorisi" ve günümüzdeki "ekstraktivism" ve "neoekstraktivism" tartışmaları gibi teorileştirmelerinin altında bulunmaktaydı. Beck'in teorileştirmeleri ile bu söylem arasında doğrudan karşılık gelmeden bahsedemeyiz ancak temel savlarının burada izini süreceğimiz birbirlerini aydınlatan diyalogundan bahsedebiliriz.

Beck'in riski "tekno-ekonomik gelişmenin" kaçınılmaz yan ürünü olarak ele alan temel nitelikteki tanımlaması, bu süre-

cin kararsızlığına ve onun ikiyüzlü doğasına dikkat çekmektedir (1992: 20). Beck'in kendi sözleriyle, sanayileşmenin "iyileri" sonucu ortaya çıkan "kötüler" bu süreç için gerekli yakıt olan doğal kaynakları devam eden sosyal ve çevresel etkilerle sağlayan Latin Amerika topraklarında daha belirgin biçimde görülebilir. Ve risklerin dağılımı problemi de ayrıca eşitsizliklerle dolu bir bölgede daha dikkat çekici ve ahlaki olarak daha zordur. Bu açıdan, Beck'in teorileştirmesi bölgede uzun zamandır süregelen bir olguyu anlamaya yönelik önemli bir katkı teşkil etmektedir.

Üstelik Avrupa ve ABD'de Risk Society, genel olarak risklerin "demokratik" karakterinden bahseden, asit yağmurlarını veya Çernobil'den kaynaklanan radyoaktif bulutu engellemek için hiçbir sınırın çizilemeyeceğini vurgulayan, bir çalışma olarak okundu. Ancak, başından beri Beck risk ve güç arasındaki ilişkinin ve riskin ülkeler arasındaki ve içindeki eşitsiz dağılımının farkındaydı. Hindistan'daki Bophal felaketi ve Brezilya'daki aşırı kirlenmiş Villa Parisi'yi aklında tutarak şunları yazmıştır:

Dünya çapında eşitleşen risk pozisyonları bizi risk belası içindeki yeni sosyal eşitsizlikler hakkında yanıltmamalıdır. Bunlar özellikle risk pozisyonları ve sınıf pozisyonları örtüştüğünde, uluslararası düzeyde de olmak üzere, ortaya çıkarlar. Küresel risk toplumunun proleteryası, Üçüncü Dünya'nın sanayi merkezlerindeki

rafineri ve kimyasal fabrikaların yanında bacaların altına yerleşmektedir. (1992: 42, vurgular orijinal metindedir)

Gerçi, Beck'in önceleri dayatılan risklerin gelişmekte olan ülke vatandaşları tarafından körü körüne gelişmenin karşılığı olarak ödenecek bedel olarak kabul ettiklerini düşündüğü görülür: "Bu insanlar için gösterişli boruları ve tankları ile kimyasal fabrikaların karmaşık yapıları başarının pahalı sembolleridir" (1992: 42). Ancak Latin Amerika'da yirminci yüzyılda gelişen söylemin çalışılması çok erken zamanlardan beri bu tip projelere karşı protestolara işaret eder.

Henüz 1930 yılında, daha sonraları Küba Devrimi'nin resmi şairi olacak olan Nicolás Guillén, "Şeker Kamışı" adlı şiirinde şöyle yazmıştır:

Siyah adam
kamış tarlasının arkasında

Yanki
kamış tarlasının üstünde.

Altta uzanan toprak
kamış tarlası.

Bizden akan ise kan!

O yıllarda Amerikan firmalarının Küba'da sosyal ve çevresel açıdan yıkıcı yöntemlerle şeker üretimini kınıyordu.

Şu ana değin, risklerin üretimi ve dağılımı hakkında konuştuk. Ancak risklerin tanımının kendisi, Latin Amerika'daki süreçleri anlamaya Beck'in önemli bir diğer katkısıdır. Neyin risk teşkil ettiğini tanımlamak için kimin gücü vardır? "Tanımlama işlerini" kontrol edenler aynı zamanda bunların gücünden de istifade edecek konumdadır. Dünya risk toplumu içindeki "küresel risklerin eşitsizliğini" tartışırken Beck şöyle yazmıştır:

Dünya riski ve sosyal eşitsizlik arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı her kim istiyorsa risk kavramının gramerini açığa çıkarmalıdır. Risk ve sosyal eşitsizlik, aslında risk ve güç aynı paranın iki yüzüdür. Risk bir karar dolayısıyla bir karar alıcı varsayar ve [kararı] alanlar, riski tanımlayanlar ve bundan kazanç sağlayanlar ile onlara atanalar, kararın öngörülemez yan etkilerine katlanmak zorunda olanlar, karar alma sürecine dahil olma şansı olmadan, belki de bunu hayatları ile ödeyecek olanlar arasında esaslı bir asimetri ortaya çıkarır. (2014: 115, vurgu orijinal metindedir)

Bu durumun değişmesi mümkün müdür? Latin Amerika için hala bir takım süreçlerin görüldüğü neokoloniyal koşulları aşmak, güçsüz olanların seslerinin ilerideki bir zamanda duyulması mümkün müdür? Yayımlanan son makalelerinde Beck "kötülerin olumlu yan etkileri" neticesinde ortaya çıkmakta olan "dünyanın metamorfozunun" devam etmekte olduğunu iddia etmiştir. Bu "hayallerimizin ötesinde bir kapsamda değişim"i ima etmekte ve büyük oranda iklim değişikliğinin ve onun bizi nasıl değiştirdiğinin sonucudur: "dünyada bulunma yolumuz, dünya hakkında düşünme yolumuz, hayal kurma yolumuz ve siyaset yapma" (2015a: 75-76).

Her ne kadar "bağımlılık (teorisi)" ve "kosmopolitleşme (teorisi)" arasındaki farklılıkları vurgulamış olsa şu şekilde uyarılmaktadır:

Prensipite metamorfoz, bitmemiş, bitirilemez, açık uçlu ve tersine çevrilebilir olabilir. Güç ilişkileri açılmış olsa da, daha fazla eşitlik (beklentisi) ve bağımlılıkların simetrik dağılımı olsa da, bu kozmopolit ilişkilerin tekrar neo-emperyal stratejiler tarafından araçsallaştırılmayacağına mı işaret eder? Hayır, kesinlikle hayır. Kozmopolitasyon tek yönlü değildir. Dolayısıyla emperyal güç yapılarının güçlendirilmesi ihtimalini içerir (2015b: 122, vurgular orijinal metinden)

Kendisi "post-koloniyalizmin metamorfozu" adını verdiği fikirlerinin "henüz gelişmemiş" olduğunu kabul etmiştir (Ibid.: 121). Ani ölümü bu görüşünü sekteye uğratmıştır. Her halükarda, Latin Amerika'da sosyal bilimciler ve sıradan vatandaşlar ondan öğrenmeye devam edeceklerdir. İlginçtir ki pek çok kitabı (örneğin Weltrisikogesellschaft, Fernliebe Elisabeth Beck-Gernsheim ile beraber ve Das deutsche Europa) İspanyolcaya İngilizceden daha önce çevrilmişlerdir. O bir bilim adamı ve halka açık tartışmalarda aktif bir entelektüeldi ki bu da bölgemizde çok tutulan bir tutum örneğidir ve ona olan hayranlığımızın iki kat artmasının sebebidir. ■

Ana María Vara'ya ulaşmak için: <amvara@yahoo.com.ar>

Kaynakça:

- Beck, U. (1992) [1986] Risk society. Towards a New Modernity. London: Sage Publications.
Beck, U. (2014) Ulrich Beck. Pioneer in Cosmopolitan Sociology and Risk Society. London: Springer.
Beck, U. (2015a) "Emancipatory catastrophism: What does it mean to climate change and risk society?" *Current Sociology* 63(1): 75-88.
Beck, U. (2015b) "Author's reply." *Current Sociology* 63(1): 121-125.

> Ulrich Beck'in Doğu Asya'daki Etkisi¹

Sang-Jin Han, Uluslararası Sosyoloji Derneği Sosyal Sınıf ve Toplumsal Hareketler Araştırma Komitesi (RC47) eski üyesi, Seul Üniversitesi, Güney Kore.

Güney Kore'deki Sewol trajedisinden sonra soğukkanlı kalmaya çalışan Beck, "kötü" bir şeyin bazen beklenmedik "iyi" sonuçları -güvenlik konularına daha büyük ilgi ve hükümetin örgütlü sorumluluğu üzerine bir tartışma- olabileceğini ileri sürdü.

Kamunun dikkati; tarihteki sosyal değişim süreçlerinin yanı sıra söylemsel formasyonların oluşturduğu çerçevede şekillenir. Bölgenin şu anki durumuna, sorunlarına ve imkânlarına bakıldığında ve çağdaş toplumun risk algılarının yanı sıra günümüzde bölgenin geleceğe karşı duyarlılığının neden her zaman yüksek olduğu incelendiğinde Ulrich Beck'in özellikle Çin, Japonya ve Güney Kore başta olmak üzere Doğu Asya üzerindeki etkileri çok net bir şekilde anlaşılabilir.

Doğu Asya, 2. Dünya Savaşı sonrası eşsiz bir modernleşme başarısı göstermiştir. Doğu Asya'nın bu başarısı son derece yoğun, sonuca odaklı ve dönüşüme açık bir nitelikte gerçekleşmiş olup vatandaşların gurur ve özgüven duygularını geri kazandırmıştır. Ancak bürokratik otoritenin egemen olduğu kalkınmacı devletlerin öncülüğünde gelişen bu

hızlı modernleşme sürecinin yan etkileri vatandaşların yaşamının tüm boyutlarına yansımıştır. Sonuç olarak da bu yoğunlaştırılmış modernitenin sağladığı faydalar olağanüstü olduğu kadar teşkil ettiği risklerin de bir o kadar yıkıcı olduğu görülmektedir ve kamunun dikkati sürekli kalkınmanın iyi yanlarından kötü yanlarına kaymaktadır.

Doğu Asya'daki Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm gibi normatif gelenekler Batı'nın kültür emperyalizmine rağmen varlığı sürdürmektedir. Kapitalizmin küreselleşmesinden kaynaklanan hayati risklere dikkat çekilerek aslında son derece muhafazakâr nitelikte olan bu gelenekler ironik bir şekilde, insan onurunun ciddi bir ihlali olarak risk toplumu, bir arada yaşama ve insan odaklı (insan merkezli) politikalara yöneltilen eleştirileri tetiklemiştir.

Beck'in bölgedeki popülaritesinin kesin olarak bilinen üç sebebi vardır. İlk

olarak, Beck'in risk toplumu kavramı son derece gerçekçi bulunmuş ve 2011 yılında Japonya'daki Fukushima Daiichi nükleer santrali felaketi, 2014 yılında Kore'de meydana gelen Sewol Feribotu Trajedisi veya Pekin'de "sarı toz" olarak anılan toz fırtınaları ve hava kirliliği ile bu kavramın gerçek anlamda örnekleri yaşanmıştır. İkinci olarak Beck, riskin tanımını yapmasına ek olarak reklesif modernleşme veya ikinci modernite olarak adlandırılan yeni bir gelecek vizyonu ortaya atmıştır. Bu vizyon, Doğu Asya'nın kimlik arayışı ve Batı modernliğinin taklit edilmesinin ötesine geçecek daha iyi bir gelecek arayışı ile örtüşmektedir. Üçüncü olarak ise Beck'in risk yönetimine karşı katılımcı bir yaklaşım sergilenmesini savunması da toplumlar için ilham kaynağı olmuştur. Çünkü bu yaklaşımda hem geleneksel devlet yönetiminden hem de teknolojik risk yönetimi yaklaşımlarından kaçınılmaktadır.

Temmuz 2014'teki Seul ziyaretin-

>>>

de Beck halk arasında ne kadar tanındığına ve etkilerinin hangi boyutlarına ulaştığına bizzat şahit olmuştur. Bu dönemde ülkede Nisan ayında yaşanan MV Sewol feribot felaketinin hala yaraları sarılıyordu. Aralarında okul gezisine giden çok sayıda öğrencinin de bulunduğu yüzlerce kişinin yaşamını yitirmesine ek olarak hükümetin tepki çeken beceriksizliği toplumda büyük bir infial ve öfkeye yol açmıştı. Böyle bir atmosfer içinde tıklım tıklım dolan Kore Basın Merkezi'nin Uluslararası Konferans Salonu'nda Beck bir konferans verdi. Konferansın büyük bölümünde iklim değişikliği hakkında konuşan Beck son olarak teselli konuşması yaparak toplumun taleplerinin değişimin öncüsü olduğunu vurgulamıştı. Bazen "kötü" şeylerin beklenmedik bir şekilde "iyi" sonuçlar da doğurabildiğini söyleyen Beck, Sewol feribotu faciasının dikkatleri güvenlik hususlarına çekerek hükümetin tüm bakanlarıyla birlikte sorumsuz davranıp davranmadığına dair tartışmaların önünü açtığına ifade etmişti.

Konferansın ardından Seul Megakent Düşünce İşbirliği'nin (MeTTA) "Riskin Ötesinden Güvenli Şehirlere Doğru" temalı açılış forumuna katıldı. Seul Belediye Binası'ndan canlı yayınlanan forumda Beck yeni bir politika vizyonundan bahsetmiştir;

Doğu Asya'nın tüm ortak sorunları bugün gün yüzüne çıkmış durumdadır. Ulusların hepsi birbiriyle bağlantılı [...] ama geçmişteki sorunlar yüzünden birbirlerine karşı cephe alıyorlar. Eğer Asya birliğini kuramazlarsa Asya'daki şehirler egemen güç haline gelemez. [...] Seul gibi şehirler Birleşmiş Milletlerden ziyade "Birleşmiş Şehirler" modeli oluşturabilir. Şehirler artık kozmopolit bir yapıya dönüşüyor ve "küresel" megakentler her zamankinden daha fazla kozmopolitlaşıyor. [...] Şehirlerarası işbirliğinin çıkış noktalarından bir tanesi de budur.

Beck'in zamansız gelen ölümü Kore halkını derinden üzmüş ve hem mu-

hafazakâr hem de liberal medya temsilcileri Beck'e karşı saygılarını sunmuştur. Seul Belediye Başkanı Park Won-Soon taziyelerini iletmişti konuşmasında "Profesör Doktor Ulrich Beck'in dikkat çektiği risklere karşı mücadele ederek vatandaşların katılımı ve şehirlerarası işbirliği yoluyla Seul'u örnek bir şehir haline getirmek için elimden geleni yapacağım" demiştir. Kore Üniversitesi'nden Profesör Doktor Kim Mun-Jo Joongang Ilbo gazetesinde bir teşekkür yazısı yayımlarken Seul Üniversitesi'nden Araştırmacı Profesör Doktor Hong Chan-Sook Kyunghang Shinmun gazetesinde Münich'te Beck'in öğrencisi olduğu yılları kaleme alarak şu ifadeye yer vermiştir: "Uzak ve pek bilinmeyen bir Doğu ülkesinden gelen öğrencisine her zaman yardım elini uzatmış ve sıcakkanlı yaklaşmıştır."

Hankyoreh gazetesinde Beck'i tanıdığım en sıcakkanlı ve tutkulu Batılı bilim adamı olarak tasvir etmişim. Belediye Başkanı Park'ın isteği üzerine Beck, Ocak 2015'te başlaması planlanan katılımcı risk yönetişimi konusunda bir "Seul Projesi" düzenlemeyi kabul etmiş ve 22 Aralık'ta yaptığımız son Skype görüşmesinde projenin kendisini çok heyecanlandığını söylemişti. Hatta Aralık ayının başlarında Paris'te düzenlenen bir çalıştayda Bruno Latour'dan aldığı bir fikirle "Doğu Asya Risk Aktörleri Parlamentosu" kurulmasını önermişti. Seul projesinin açılış konferansının da gerçekleştirildiği bu Mart ayında, Beck ve eşinin 2008 yılındaki Seul ziyaretinde bizzat tanıştığı ünlü rahip Ven. Myoung Jin, Beck için düzenlenen bir anma ayını yönetti.

Beck Japonya'da ilk olarak çevre sosyolojisi alanında tanındı ve 2000'li yılların başına gelindiğinde bireyselleştirme kavramı ile giderek daha fazla ünlenmeye başladı. Ancak Beck asıl olarak 2011 yılında Fukushima Daiichi nükleer santral felaketinin ardından verdiği bir röportajla tanındı. Bu röportajında Beck, riskin doğası hakkında ayrıntılı açıklamalar yaparak Japonya halkının süreçlere

dâhil olarak sektörün ve uzmanların kararlarda tekel sahibi olmasını önlemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Beck'in risk toplumu teorisinin Fukushima felaketinden sonra Japonya'da oluşturduğu etki ile Çernobil faciasından sonra dünya genelinde oluşturduğu etki paralellik göstermektedir. Beck'in ölümünün ardından Asahi Shimbun, Nihon Keizai Shimbun, Mainichi Shimbun, Yomuiiri Shimbun, Sankei Shimbun gibi önde gelen ulusal gazetelerin yanı sıra çok sayıda yerel gazetede yayımlanan taziyelerinde Beck'in elde ettiği başarıları değnilmiştir. Örneğin, Beck'in yakın arkadaşı olan Hosei Üniversitesi'nden Profesör Doktor Munenori Suzuki, Beck'i "riski analiz eden açık fikirli bir fikir devi" olarak tanımlamıştır.

Beck Çin halkı tarafından daha az tanınıyor olabilirdi ancak Çin akademik çevresinde varlığı oldukça güçlü hissedilen bir kişiydi. Çin'de Beck ve risk toplumu teorisine atıfta bulunulan 8.000'den fazla akademik dergi makalesi bulunmaktadır. Çin halkı tarafından biraz daha az tanınmasına rağmen önde gelen gazete ve medya organlarında Beck'in ölüm haberine yer verilmiştir. Wenhui Daily gazetesinde tam sayfa ayrılan "Beck'in Risk Toplumu Teorisine İlişkin Dört Anahtar Kelime" başlıklı makalede Fudan Üniversitesi'nden Profesör Doktor Sun Guodong Beck'in katkılarını "ikinci modernite, reklesivite, alt politika ve kozmopolitizm" anahtar kelimeleriyle özetlemiştir. Tsinghua Üniversitesi'nden Profesör Doktor Wu Qiang, New Century Magazine dergisinde Beck hakkında bir makale yazmıştır. Çok sayıda akademisyen Weibo "mikro bloglarında" Beck hakkında yazı yazmıştır. Beck'in ölümü Japonya ve Kore'de olduğu gibi Çin'de de yasa sebep olmuştur. ■

Direct all correspondence to Sang-Jin Han
<hansjin@snu.ac.kr>

¹ Kore, Japonya ve Çin hakkında gerekli bilgilerin toplanmasında sağladıkları katkılardan dolayı Sae-Seul Park, Profesör Doktor Midori Ito, Mikako Suzuki, Profesör Doktor Yulin Chen ve Zhifei Mao'ya teşekkürlerimi sunarım.

> Ulrich Beck'in Kuzey Amerika'daki Farklı Etkileri

Fuyuki Kurasawa, Sosyoloji Bölümü, York Üniversitesi, Toronto, Kanada
Ulusallararası Sosyolojik Kuramlar Araştırma Komitesi Üyesi (RC16)

Ulrich Beck Yokohama'daki 2014 ISA Dünya Sosyoloji Kongresi'nde.

Ulrich Beck'in kozmopolitanizme amansız bağlılığı, onu yalnızca kuramlaştırmış olması değil, yaşaması ve derinden hissetmesi de göz önünde bulundurulunca, Beck'in Kuzey Amerika sosyolojindeki üzerine olan rolü ile hatıra makalesinin Japon-Fransız-Kanadalı bir sosyolog tarafından yazılması muhtemelen münasip olmuştur. Beck'in çalışmalarına uzun zamandır aşına iken 2000'lerin ortalarında Toronto ziyareti sırasında tanışma fırsatı bulmuştum. Şehrin (Fin mimar Viljo Revell tarafından tasarlanan belediye binası tarafından sembolize edilen) mimari modernizmi kucaklamasından duyduğu heyecanı, etno kültürel çeşitliliğini ve Toronto'nun dünyanın en zengin içerikli sosyal laboratuvarlarından biri olmasından duyduğu coşkuyu net olarak hatırlıyorum. Tabii ki, bu konular Beck'in çekirdek kabuğunu doldurmaya- cık entelektüel kaygıları arasındaydı. Beck ile yürüyüş sırasındaki sohbetimizde, kendisinin bu kaygılarının entelektüel yansımalar olmaları ötesinde, reflektif modernizasyonun ve kozmopolitliğin onun için pratik, gündelik soruları olduğunu keşfettim.

Beck'in Kuzey Amerika üzerindeki etkisini değerlendirirken en az üç farklı coğrafyadaki entelektüel sosyoloji geleneğini ayırt etmemiz gerekmektedir. Onun muhtemelen en büyük etkisi Fransızca dilindeki Quebec sosyolojisi üzerinedir – ki bu geleneğin tarihsel kökenlerini Avrupa'dan almış olması

şaşırtıcı değildir. Beck'in çalışmalarındaki temel kavramlar ve fikirler dizisi önde gelen Quebecli sosyologlar için referans noktasıdır. Bunların arasında risk toplumu ile ilgilenen, modernite ile postmodernite üzerine yazılarında reflektif modernleşmeye değinen (Michel Freitag, Joseph Yvon Thériault gibi), bireyselleşmenin yükselişini anlatan (Daniel Dagenais) ve pan-Amerikan kültürler arası alışkanlıklarda Beck'in kozmopolitanizm kavramının yansımalarını inceleyenler (Jean-François Côté) bulunmaktadır. Aslında Quebec sosyolojisinin en köklü akademik sosyoloji dergisi olan *Sociologie and Sociétés* (Sosyoloji ve Toplumlar) 2012 yılında Beck'in kozmopolitanlık kavramı üzerine özel bir sayı yayınlamış ve Beck'in eserlerini kaynak almıştır.

İkinci bir Kuzey Amerikan sosyoloji dünyası da, Avrupa ve ABD sosyolojik kutupları arasında bir kesişim olarak durumuna yakışır şekilde, Beck'in külliyatıyla orta seviyede bir bağ göstererek, İngiliz-Kanada sosyolojisi tarafından oluşturuldu. Buna rağmen, belki de İngilizce konuşulan Kanada'da Quebec'tekinden daha az görülür şekilde, güvenikleştirme ve gözetim sosyolojisi, özellikle yeni güvenlik rejimleri ve risk değerlendirmesi arasındaki bağlara ilişkin (David Lyon, Sean P. Hier, Daniel Baland); çevresel sosyoloji, yerel-tabanlı risk problemleri ve yerlerinin kurumsallaşmış kamu yönetimi durum çalışmaları aracılığıyla (Harris Ali); ve Kanada politik ekonomisi, özellikle istikrarsız istihdamla ilişkili olarak (Leah

Vasko) yazıları en azından üç alt alan disiplinini etkiledi.

Beck'in çalışmalarının en açık etkisinin bulunduğu, üç Amerika bölgesinden açık ara en büyük olan, ABD sosyolojisi; Beck'in Avrupa, Asya veya Güney Amerika'daki (kanıt olarak, Global Dialog'un bu konudaki diğer makalelere gör) etkisiyle karşılaştırıldığında ABD eksepsiyonizmi (istisnacılığı) özellikle çarpıcıdır. Bu aykırı durumu açıklamak için, basmakalıp ve oldukça kolayca yan yana getirilmiş ABD ampirizmi ve Avrupalı teoritisizme sığınmak cazip olabilir, fakat daha anlamlı faktörler sözkonusu. Kurumsal bir bakış açısından, Beck'in ortağı veya takipçisinin ABD sosyoloji bölümlerinin (Michigan, Wisconsin, Chicago, Berkeley, Harvard, v.b) veya gazetelerinin (Amerikan Sosyoloji Gazetesi, Amerikan Sosyolojik İnceleme v.b) rehberliği aracılığıyla onun fikirlerini yaydığı ABD-tabanlı bir ağ yoktur. Dahası, birleşmiş analitik bir yapıya yardım etmek yerine, Beck, deneme tarzında makaleler yazmayı tercih etmiştir, bu yolla, hızla değişen sosyo-tarihi olaylara reaksiyon halinde, değişken, kavramsal bir düzenek geliştirebilmiştir. Dolayısıyla, görüşleri sosyal hayatın çeşitli alanlarında detaylı ve kesin ampirik araştırmalar yapacak işlevselliğe hazır değildi. Bu açıdan, ABD sosyolojik çevrelerdeki onun görece sessiz görünürlüğü Zygmunt Bauman'a benzerlik gösterir; bu iki düşünürün sınırlı etkisi Bourdieu'nun yarıkanuni duruşuna keskin bir tezat oluşturur. Buna ek olarak, Michael Burawoy'un etkili sınıflandırmasını (taksonomisini) kullanarak, Beck ABD profesyonel sosyolojisinin sınırlarına düzgün bir şekilde uymayan geleneksel bir halk sosyoloğuydu. Onun halkçı entelektüel faaliyeti – yakın zamanlarda, Alman Başbakanı Angela Merkel'e (ya da Beck'in deyimiyle Merkiavelli) ve onun Alman-merkezli Avrupa projesine yönelik eleştirileri, kamuoyunda ve Burawoy, Orlando, Patterson, Michele Lamont ve diğer önde gelen ABD-tabanlı sosyologların yer aldığı mevcut siyasi görüşlü sosyolojide yankı bulmasına rağmen, ABD'de geniş çapta bilinmemektedir.

Beck'in etkisi aynı zamanda Amerikan sosyolojisinin farklı bölümlerinde görülebilir. Risk toplumu kavramı Amerikan çevre sosyolojisinin ve bilim-teknoloji sosyolojisinin çeşitli alanlarının (bilhassa riskin örgütsel yönetimi ve tekno-bilimsel risk politikaları) temel öğretilerinden biri olurken Jeffrey C. Alexander, Craig Calhoun ve Saskia Sassen gibi önde gelen figürler de onun yazıları ile önemli ölçüde ilgilenmişlerdir. İlginç bir şekilde Beck'in metodolojik kozmopolitizm çağrısı hakimiyetin toplumsal kesimler arasındaki biçimleri üzerine yapılan Amerika kökenli feminist analizler; dünya sistemleri teorisyenleri; uygarlıkları ve imparatorlukları karşılaştırmalı olarak çalışan tarih sosyologları; küresel boyutta çoklu alanda çalışan etnograflar; ve milletlerarası politik gelişmeleri keşfetmek için çalışan siyaset sosyologları

tarafından da henüz adı konulmamış biçimde dikkate alınır. Yani, Beck'in metodolojik milliyetçilik eleştirisi ile Amerikan sosyolojisinin en güncel akımları arasında üstü kapalı, fakat çoğunlukla varlığı şüphe götürmez bir bağlantı vardır.

Mirasını devam ettirebilmek için, onun görüşleri üzerine kurulan dört araştırma teması önereceğim. İlki, ortaya çıkan global risklerin artan devirlerinin sosyo-ekonomik çıkarımlarını incelemektedir. Örgütlerin (kurumların) sembolik ve politik olarak acil riskler (örn. terörizm) gibi kesin gelişmeleri, diğerlerini (örn. sistemik güç ve yapısal şiddet) ihmal ederek, oluşturmak yoluyla, oldukça seçici süreç anlayışını içeriyor. İkincisi, sosyal fenomen üzerindeki – analitik ölçüleri ne olursa olsun- global güçlerin etkisini ve dolayısıyla sorunsallaştırmayı, çalışmamızın objesi olan 'sosyal' karakteri kanıksamaktansa, önplana almamızı söylemektedir. Üçüncüsü, kozmopolitizme sempatik gelen eşitlikçi ve kültürel olarak çoğulcu kolektif projeleri temsil eden aktör ve kurumlarının işleyişini daha iyi anlamalıyız, fakat aynı derecede önemli olan, global sivil toplumda var olan anti-kozmpolitan, şoven kuvvetleri anlamlandırmaktadır. Dördüncüsü, altulus veya ulusötesi fenomen, aktörler ve kurumlara (şehirlere, bölgelere veya uluslararası kuruluşlar gibi) tezat oluşturmak ve karşılaştırmak amacıyla, analizin hata birimi olarak, yalnızca ve tamamıyla ulus-durumunu ele almadan, veri toplamayı ve metodolojik araçları geliştirebiliriz. Beck, aslında, zamanımızın baskı unsurlarını gösteren bir yapı, çerçeve olabilecek bir ajanda oluşturdu.

Beck ve ben en son 2014 Aralık ayında, yakında çıkacak kitabı Dünya'nın Metamorfizi'ni büyük coşku ile konuştuğu Paris'teki kozmopolit veri ve araştırma yöntemleri üzerine bir atölyede bir araya geldik. Magnum opus olarak gördüğümüz kitabı, bugün tanık olduğumuz metamorfik değişimleri analiz edebilen yeni bir sosyal bilimsel dünya görüşünü referans çerçevesi içine alan bir argüman olarak görüyordu. Bu Beck'in vizyoner fikirler üzerine ens on ancak entellektüel yaratıcılık üzerine en "büyük resim" kanıt oldu. Atölyenin son gecesi, Paris'in merkezinden uzaktaki bir bölgede bulunan küçük geleneksel bir bistro arkadaşlarla akşam yemeği yedim. Biz resturanttan ayrılırken, Beck ve eşi, kendi alanında birinci sınıf sosyolog- Elizabeth Beck Gernsheim ile muhtemelen bizimle aynı mekanda yemek yemiş ve ayrılmak üzere bizden önde yürüdüklerini fark ettik. Serin, sisli havasını soludukları ele ele tutuşup yürüdükleri serin, Paris gecesinde onları rahatsız etmek istemedik sadece göz göze geldik. Sosyal dünyamızı dolaşan, yük entellektüel ve hassas ruhlu. Ulrich Beck ile ilgili daim olacak anımdır. Beck'in ölümü kişisel düzeyde bana, sosyolojiye ve bir bütün olarak sosyal bilimler adına büyük bir kayıptır. ■

Fuyuki Kurasawa'ya ulaşmak için: <kurasawa@yorku.ca>

> İrlanda'nın Ekonomik Felakete Yolculuğu

Seán Ó Riain, İrlanda Devlet Üniversitesi, Maynooth, İrlanda

1 990lı yıllarda İrlanda dünya çapında hızla büyüyen 'Keltik Kaplanı' olarak bilinmekteydi. Yabancı yatırımcılar tarafından yönlendirilen ve başlıklarda yazılan ihracat patlamaları ile tarihsel olarak yüksek işsizlik ve göç ile dikkat çeken bir ülkeden, gerçek hikayeye; istihdamda büyük bir büyümeye gitmiştir. Ekonomik büyümenin olduğu 1990lu yılların sonunda, İrlanda toplumu, ekonomik, kurumsal ve kültürel zenginlikler açısından tahayyül edemeyecekleri kadar zengin kaynaklara sahip olmuştur. İrlanda ekonomisi istikrar kazanan, önemli kalkınma kazanımları elde etmiş, hatta 1980li yıllardan kalma ve büyük bir yük olan ulusal borçlar neredeyse ödemiştir.

2008 yılında, her nasılsa bütün o kaynaklar anlaşılan o ki ekonomik kriz tarafından parçalara ayrılıp dumanlar arasında kaybolmuştur. 1990lu yıllarda liberal küresel ekonominin poster çocuğu, en pervasız haliyle kapitalizm masalına dönüşmüştür.

Bu dramatik değişime ne sebep olmuştur? Çağdaş kapitalizmin üç büyük konusu ; finansallaşma, uluslararası entegrasyon ve 'liberal' ekonomi politikaları İrlanda'nın ekonomik krizini daha dramatik yapmak için kendi aralarında sarmal oluşturmuştur. İlk olarak, 1990ların ekonomi patlaması, devletin gelişimsel ajanlarının desteğini alarak yeni sanayi setörlerinde üretken yatırımı inşa etmiştir, ancak, 2000li yıllarda, ucuz kredi ve spekülasyon 'söylentiler' gayrimenkul spekülasyonunun artışına neden olmuş. Kaçınılmaz son olarak bu durum bankaların iflasına ve halka yüklenmiş çok büyük banka borçlarına neden olmuştur.

İkincisi, İrlanda'nın finansallaşması, Avrupa entegrasyonunun değişen dinamikleri nedeniyle tehlikeli bir tırmanışa doğru yol almıştır. 1990lu yıllarda, Avrupa kamu fonu İrlanda yatırımının büyük bir oranını desteklemekteydi. Oysa, 2000li yıllarda, özel borçlanmanın ekonomiyi yönetmesi ile çok büyük iç borçlanmasıyla, İrlanda bankaları uluslararası borç verenlere ağır şekilde borçlandı. Politikalar gereği, Avrupa Birliği, euro'yu tek bir para birimi olarak tasarlayarak ve bunun ötesinde, bir zamanlar Avrupa'nın gelecek için ağır yatırımlar yaptığı ancak şu an üstüne spekülasyonların

olduğu, birçok ulusal hükümetin ve Avrupa Komisyonun sosyal ve maddi yatırımları azaltması ile finansal entegrasyonu arttırmıştır.

Üçüncüsü, İrlanda'nın kendi milli politikaları, uluslararası finansallaşmanın baskısını yerel bir faciaya çevirmeye yardımcı olmuştur. 1990lu yılların sonundaki hükümet, neredeyse tüm vergileri kesip sadece daha fazla bir şekilde gayrimenkul satışlarından elde edilen vergiler ile artan harcamalara kaynak yaparak, populizm ve neoliberalizmi tehlikeli bir koktail gibi karıştırmıştır. Kredi ve emlağın balon köpüğü 2008 yılı krizinde patladığında, İrlanda kamu ekonomisinde çok büyük bir çatlak ile kalırken, tepki olarak, İrlanda çok ani bir şekilde, harcamalarda kesintiye ve yükselen dramatik vergi artışlarına doğru kaymıştır.

İrlanda'nın hikayesi aslında var olan ekonomi özgürlüğü konusunda önemli dersler sunmaktadır. Sıkça, bazı özellikleri, Anglo- Amerikan 'liberal' aile kapitalizmi ile sınıflandırılan İrlanda'nın, deneyimleri oldukça bilindiktir. Sermaye kazançlarını kesmek, yatırımı arttırmak için vergi taksitleri sağlamak, denetim sağlamak için borsaya güvenmek 'hafif dokunuş' üzerine ısrar etmek, banka düzenlemeleri, banka faaliyetleri konusunda bilgi toplamak ve devlet kapasitesini sınırlama gibi tüm bu hayati ve bilindik 'Pazar mekanizmaları'- İrlanda'nın bu çöküş felaketine doğrudan katkıda bulunmuştur.

Tabii ki diğer unsurlarda vardı. Yüksek oranda merkezleşmiş bir hükümetin, küçük bir grup bakana o büyük kilit görevler vermiş, küçük ve dar bir ekonomik kalkınmayı kolaylaştırmış, bu esnada demokratik yönetimi zayıflatmıştır. Daha sonraki tasarrufun temellerini Spekülasyon büyümeyi daha yukarı taşıırken, aynı zamanda milli vergi tabanını zayıflatan, bütçe politikaları tafaından güdülenmiştir. Evrensel kamu hizmetlerinin yerine, nakit ödemelere odaklanmış sosyal devlet, sos-yal hizmetleri korumada kamu desteğini sarsmıştır. Bütün bunlar, başlıca etkileri olan politik faktörlerdi. Ancak, her biri kapitalizmin 'liberal' dünya özelliklerindedir. Anglo- Amerikan liberal ekonomisi hükümet partilerine daha çok güç vermek adına kamusal ve özel sektör alanında daha hiyerarşik olmaya meyillidir. Anglo- Amerikan liberal ekono-

misi bütçe açığını yönetmek ve evrensel hizmetler yerine, gelire bağlı kar'ı vurgulamaya meyillilerdir. Bu özellikler ' Pazar'ın bakış açısı değildir ancak liberal kapitalizmde oldukça yaygındır- buyüzdün gerçekte varolan liberalizm unsurlarındandır.

Ekonomik krizden 6 yıldan fazla bir süre sonra bile, İrlanda ekonomisi şu an, kırılgan ve hala tam olarak iyileşmemiş işaretleri veriyor. Bütçe açığı daralmaktayken, özellikle, istihdam artmakta ve gelir vergileri yükselmektedir. Herşeye rağmen, İrlanda'nın ileriye doğru hareket etme yeteneğini çöküşe katkıda bulunan aynı üç trend tehdit etmektedir. Bankalar, artık eskisi gibi pervasızca borç vermezken, üreticilik üzerine faaliyet gösteren işlere çok az kredi sağlamakta, hükümet çok yeni, uzun vadeli devlet yatırım bankasını oluşturmuştur. Hem finans hem gayri menkul büyüyen sektörler olarak daha çok artış gösterdiği için, artan kiralar ve fiyatlar hanehalkı ve küçük işletmelere daha çok baskı uygulamaktadır.

“Avrupa, bir zamanlar gelecek için yoğun yatırımlar yaptığı yer üzerine artık spekülasyonlar yapıyor.”

Ortaya çıkan bu yeniden finansallaşmanın yanında, Eurozone'nun politika tepkisi oldukça yetersizdir. Belki de Avrupalı liderlerin tasarrufu sürdürmeleri, tarihsel olarak Avrupa'nın sosyal demokrasisi bütçe açığı yönetmeye ve kendilerini uluslararası finansal pazarda ortaya koymalarına yönelik isteksizliği surpriz değildir. Ancak, bahsi geçen bu sosyal demokrasi, son derece önemli yatırım planları ile büyümeyi arttırmak veya sosyal olarak iyilik halinde büyümeyi arttırmak için son derece önemli yatırım planlarını, mevcut harcamaları kesmek için durmadan ciddi atılımları red etmiştir. Mevcut yatırım planı, kamu ajanları tarafından yaygınlaştırılmış ve özel ekonomiye kürekle hasır altından fon aktaran ' parasal gevşeme' dönemi ile gölgede kalmıştır.

Son olarak, şaşılacak şekilde artan bir popülerlikle nüfusu kuşatan İrlanda'nın son hükümeti vergileri kesmek için acele etmekte, Bu durum, Avrupa ve İrlanda'nın mevcut tasarruf politikalarına karşı çıkan güçlere karşı bir mücadeleye dikkat çekmektedir. Ortak algılara karşın, bütçe dengeleme, Avrupalı ekonomi liberallerinin taktiği değil, aslında Avrupa Birliği'nin sosyal demokratlarındır. Sosyal demokratlar sosyal dayanışmayı, yüksek istihdam oranı, güçlü sosyal hizmetler ve eşit ücret olarak, hepsinin tedbirli ve korunaklı bir finans bir deniz kabuğu / paket şeklinde sosyal sözleşmenin temeli olarak istemişlerdir. İrlanda ve Avrupa yaklaşımı günümüzde sadece deniz kabuğunun içinde çok az ve değerli sosyal korumayı içererek- vurgulamaktadır. Daha eski ve tedbir, koruma ve ekonomik ve sosyal üretken aktiviteleri içeren sosyal demokrasinin yeniden keşfi için – Avrupa Birliği politikaları tartışmalarıyla muhalifleştirilmiş bir yaklaşım çoktan vadesini doldurmuştur. ■

Seán Ó Riain'a ulaşmak için: <Sean.Oriain@nuim.ie>

> Kamusal Alan Savunması

Mary P. Corcoran, Ireland Maynooth Devlet Üniversitesi, İrlanda

Yenilenmiş bir sivil toplumun göstergesi; Dublin'in dışındaki banliyölerde bahçe arazileri. Fotoğraf: Mary Corcoran.

İrlanda'da, diğer liberal demokrasilerde olduğu gibi, kamu sektörü tarafından halka sunulan mal ve hizmetlerde, eğitim ve kamu medyası temsiliyetinde gerilemeye gitmiştir. Aynı zamanda, kamusal alan çatlağı dediğim- gözlenen olayların altında, ekonomide kemerin sıkılması- İrlanda toplumunda kamusal alan, kamu ruhunu ve uygulamalarında daha çok varlığını hissettirmiştir. Değerlerin belirginleştiği Kamusal alan çatlağının Kurumsal kamusal alana nüfuz ettiği, piyasa, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkilerin dengesini zorlayan Cumhuriyet reformunu hayal etmek mümkündür.

Resmi kamusal alan, maddi kaynakların geri çekilmesi ve amansız eleştirilere de maruz kalma gibi bir dizi aksilikler yaşadı. J.K Galbraith sözlerini kullanırsak bütün bunlar 30 yıllık "özel

refah ve kamu sefa-leti," sonucudur. Sağlık sağlayıcıları, eğitimciler ve kamu görevlileri; politikacılar, kamu ve özel sektör tezahüratçıları ve medyanın geniş alanlarının küçük bölümleridir. Anthony Cawley'in 2008-2010 İrlanda'da kamu sektörünün medyayı çerçevelemesi üzerine analizi bu konuda öğreticidir. Cawley, Kamu ve özel sektör karşılaştırmasını en çok, kamu sektörünün sıklıkla "maliyet", "yük" ve 'harcama' ile özel sektörün daha çok 'yatırım' refah yaratma' ile ilişkili oysa "harcamaları ile ilişkili medya raporlama, özel sektöre karşı kamu sektörünü temsil ettiğini göstermektedir. Biz neredeyse kendini fark ettirmeden geçen bu kutuplaşmış alete çok alıştık.

Krizle neden olan yıllarda, İrlanda finanslaşma ve pazarlamada yeniden şekillendi. Sadece kamu malleri veya kamu hizmetleri yavaşça zarar gör-

>>

medi. Toplumun aydınları da, bu ortamda önemli bir yer edinme konusunda zorlandı. (bazı durumlarda uygunsuz buldu) Bazı kişiler, İrlanda politik yaşam ve kültürünü boğan yaygın Pazar tutuculuğunu yeterince protesto etmediğini iddia etmektedir. Toplum aydınları kendilerini, ikna olan teknokratlara karşı duyulmayan ve aldırış edilmeyenlerin sesi olarak ikinci faslı söylerken buldular.

Teokratik devletin, Katolik kilisesine verdiği (oldukça derinsel bakış) hegemonik rolünü göz önünde bulundurursak diğer Avrupa ülkelerine kıyasla sivil toplum düşük kaynakları zayıf ve az gelişmiştir. Devletin sınırları ötesinde, 'kamu'değerini savunan ve üzerinde duran kamusal mallar, hizmetler veya toplumun aydınlarına veya kamuyu şekillendiren şehir ve kasabalarda, ülkenin çok az otorite kurumları vardır.

Herşeye rağmen krizler bir fırsat olarak görülebilir. İrlanda ekonomik tasarrufu, politik çalkantı ve psiko sosyal tepki döneminden geçmektedir. Biz hedefi şaşırдық, kendi kendimizi idare etmeyi başaramadık ve ekonomik bağımsızlığımızı kaybettik. Ancak, biz toplumsal çatlakların en çok görünür olduğu şehir, kasaba ve mahallerimizde daha çok dirençli ve becerikli hale geldik. Burada, İnsanların üretim ve ürün değiş tokuşunda kamu, sivil ve sosyal kendiliklerini kucaklar-ken; arada kalmada ve sanal zemin yoluyla da olsa katılımcı, demokratik ve doğrudan formlarda animasyon ve yenilenmeyi görmekteyiz. Hatta gündelik yaşamın bir üstünkörü incelemesi genellikle alt kesimden dolayı trend olan, aktif vatandaşların kent- sel ihtiyaca cevaben, insan etkileşimi tarafından beslenen bizim kamusal alandaki çatlaklardaki "potansiyel alanın" varlığını göstermektedir..

Son yıllarda kentin içindeki verimli bahçeler ile şehirlerin kıyı bölgele-

rinden uzakta olan arsalarda, çiftçiler ve pazarların takas alanlarının artması, toplu tüketim modelini zorlamakta, doğa ile insanları yeniden birbirine bağlamakta; çevre ve sürdürülebilirlik konularında bilinçlenmeyi arttırmaktadır. Halk kütüphaneleri, sessizce 21. yüzyıl için kendilerini yeniden yaratır/icat eder İrlandalı olsun veya göçmen olsun, yerelde duran, yeni gelenlerin ihtiyaçlarına hizmet için seçkin hüküm örnekleri geliştirir. Kıdemli bir polis memuru, Dublin şehrin'in en entegre alanının yeni Batı Dublin banliyösündeki halk kütüphanesi olduğunu itiraf etti.

Kamusalı, yeniden hareketlendirmek için çok sayıda aktivite merkezli potansiyel mekanların örnekleri sayısızdır. Yılda bir kere düzenlenen Liffey yüzme yarışması, Dublin Maratonu veya Güney Dublin'deki '40 ayak' yüzme notktası yaşamın her alanında insanları çekmekte, ulaşımı kolay, herkesin katılacağı bir olay olarak Biz İrlandalı'ların kendini kendini kamçılama olarak ifade ettiği bir kamusal ifadesi halini almaktadır. Yıl içerisinde İrlanda'nın enine ve boyuna tüm bölgelerinde 700'e yakın festival ve organizasyonun yer almaktadır. Bu ' etaplar' sanat, yemek, tarih, muzik, edebiyat ve şiirin zevklerinden doğan, oldukça büyük gönüllülük ve iyi niyet elçiliği çabasına dayanan bir potansiyeldir.

'Aradaki' Potansiyel alanların arasında açılan sanat galerileri, mağazalar ve (genellikle mülkiyet hasarından sonra arta kalan hayalet binalarda) performansları, flash mob (ani-kitlese) olaylar ve yeni popüler olan araba bagajı satışları vardır. Böyle hazırlıksız olaylar bizim kamusal alanları canlandırmakta, bazı varsayımlarımızı yeniden gözden geçirmemizi (yeniden düşünüm, yeniden dönüşüm ve dönüşümün kendisi oldukça popülerdir) sağlamaktadır. Potansiyel

Sanal alanları, bilgisayarlı iletişim yolu işletilmekte, siyasi örgütlenme, girişimci kaynak geliştirme ve canlı yaratıcı bir alan için fırsatlar bulabilmektedir.

Gönüllülük ilkesine dayanan, daha sıklıkla, banliyö ve kasabalarda yeşil alan varoşlarda topluluklar inşa etmek isteyen, Gal Atletik Birliği'nin çalışmaları aidiyet ve kamu yönetimi kimliğini güçlendirmede önemli bir rol oynar.

"Geleceğimizi Talep ediyoruz" gibi demokratik ve katılımcı ve çok çeşitli girişimler, daha adil, daha kapsayıcı ve daha sürdürülebilir bir İrlanda'yı araştırmak/elde etmek için bir grup sivil toplum kuruluşları bir araya gelmiş; Erkeklerin Barakası Projesi ile yaşlı erkekleri, boş zaman değerlendirme ve el becerisine dayalı aktiviteler ile sokaklara taşın oldukça etkili 'susuz ücretler kampanyası herkesi bir araya toplamıştır.

Bütün bu potansiyel alanlar, alt tabakadan da sivil katılımı arttırmak ve desteklemek ve kamusal alanı yeniden canlandırmanın etkisine sahip İrlanda kamusal alanı oluşturmaktadır. Böylece vatandaşların, kamusal alanın ekonomiden daha geniş olduğunu görebilirler. Bu aynı zamanda toplumla ilgilidir. Kamusal alan çatlağı büyüüp kurumsal kamusal alanı yeniden yakalayıp ve daha çok nüfuz etme potansiyeline sahip olursa Cumhuriyeti yenileme projesinin daha geniş olması gerekir. ■

Mary Corcoran'a ulaşmak için:
<Mary.Corcoran@nuim.ie>

> İrlanda Kadın Hareketi

Pauline Cullen, Ireland Maynoot Devlet Üniversitesi

İrlanda kadın hareketinin ilk dalgası Cumann na mBan'ı da içeriyordu – Britanya yönetimine karşı 1916 Paskalya İsyan'ından mücadele eden Cumhuriyetçi paramiliter bir kadın örgütü.

İrlanda'nın uzun patriyarka hikayesi, süregelen kadın hareketinin değişimi ile paralellik göstermektedir. 1. dalga kadın hareketi, 19.yy ortalarında hala Britanya Kolonyal hakimiyeti altındayken esinlenen 1918'deki kadın hareketinin dalgasından etkilenmiştir. 1. dalga feministler, milliyetçi harekette rol oynamış, ancak istekleri muhafazakar Katolik post kolonyal İrlanda devletinin kuruluşu sırasında kenara itilmiştir. 1970'te ikinci dalga feministler, kadınlara karşı şiddet ve kadınların üreme hakları konusunda önemli kazanımlar ile radikal ve katı bir döneme imza atmışlardır. 1980'de tam aksine, sosyal muhafazakarlık, yüksek oranda işsizlik ve göç yanında uzun uğraşlardan sonra kadın

hakları savunucuları tarafından kazanılan, boşanma ve küretaj anayasal yasal haklar dahil bazı hakları geri alınmış/iptali olmuştur.

1990'lar feminist aktivizmde merkezden uzaklaşma, kadın hareketlerinin yerel topluluk ve gönüllü gruplara bölünmesiyle bir durgunluğa gitmiştir/ durgunlukla sonuçlanmıştır.

Herşeye rağmen, boşanmanın yasallaşması, homoseksüelliğin suç olmaktan çıkarılması, kadınların iş gücü piyasasında giderek artan sayıları feminist aktivizm ve sosyal davranış değişiminin bir kanıtıdır. Bu dönemde feminist aktivistler, daha önceden stigma olarak kabul edilen

birçok meseleyi kamuoyu gündemine taşıırken aynı anda kadınların eşitlik,doğum kontrolünün meşrulaşması ve çeşitli hizmet fonlarından yararlanması için devlet desteğini almışlardır.1990lar aynı zamanda Avrupa mahkemeleri aracılığıyla üreme haklarının hayata geçirilmesi konusunda anayasal değişim sağlayan karışık sonuçlara sahip olan bir strateji vurgulamıştır. Bu üçüncü dalga hareketi, devlet feminizmine doğru şekillenen giderek profesyonelleşen ve anaakım haline gelen bir devlet feminizmi ile sonuçlanmıştır.

Son dönemlerde, ekonomik durgunluğa tepki olarak, Katolik Sağ 'ın canlanan aktivizmi ve devlet önderliğindeki tasarruf politikaları ile İrlanda bağlamında yeni modern grupların oluşmasına neden olmuştur.İrlandalı Feminist iletişim ağı (IFN) 2010 yılında, genç kadınları harekete geçirmek amacıyla ve başarılı feminist jenerasyonun politileşmesini sürdüren, kürtaj yanlısı gruplar kadınların üreme haklarını destekleme hareketlerini sürdürmektedir. Kriz, toplumsal cinsiyet eşitliği ajanlarının, toplumsal hizmetlerin ve kadınları ve aileleri destekleyen programları destekleyen kısıtlanmaya gidilmesi ile bir yandan kadınların toplu yapılarını ve ajan kapasitelerini olumsuz etkilemiştir. Tasarrufun toplumsal cinsiyet üzerindeki orantısız paylaşımı negative etki yaratmış ve feministlerin, ekonomik durgunluğun, toplumsal cinsiyet hakları üzerine sonuçlarını şiddetli protestolar yapma dahil aynı anda politik çaba göstermişlerdir.

Büyük ekonomik durgunluk ve İrlanda'nın kalkınma paradigması neoliberal yönü gibi küresel güçlerin, şüphesiz İrlanda kadınları ve İrlanda feminizmi üzerine direkt etkisi mevcutken, İrlanda kadın hareketi üzerine, uluslararası güçlerin rolü bir tartışma noktasıdır.Bazı yazarlar bu hareketi yerelde büyüyen olarak görürken,diğerleri uluslararası kaynaklara bağlı olduğunu görmektedir.Avrupa Birliği (AB), İrlanda'nın toplumsal cinsiyet hakları tartışması üzerine önemli bir faktor olarak karakterize edilmiştir. 1980 ve 1990lardaki AB'nin 'modernleşme etkisi' ne karşı İrlanda'nın boşanma ve küretaj kanunlarına muhafazakar direnci feminist hareketi şekillendirmeye devam etmektedir.Aynı zamanda, AB toplumsal cinsiyet ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AHİM) feminist savunma ve toplumsal cinsiyet eşitliği paradigmaları için yeni fırsatlar açmıştır.

İrlanda'nın toplumsal cinsiyet politikaları, milli politikalara meydan okuyan feministlere Avrupa'ya kıyasla daha çok meşru haklar tanımıştır. Öte yandan, tabii ki yerli İrlanda feminism aktivizmi önemli rol oynamıştır. İrlanda toplumsal cinsiyet politikalarının Avrupalaşması ve devamlı ilerleme, protestolar,lobiler ve dava takipleri ile kazanılmıştır.2014

yılında İrlanda'nın 30 parçadan fazla toplumsal cinsiyet üzerine yürürlükteki yasaları, AB üyeliğinden kaynaklanmaktadır.AB ayrıca feminist gruplara, Pan Avrupa Kadın hareketi organizasyonu olan Avrupa Kadınlar Lobisi gibi ulusötesi çalışma fırsatını önermiştir.

Ancak, AB, İrlanda toplumundaki derin kökleri ve yaygınlığı olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı her derde deva bir care önermemektedir.: Avrupa standartlarında, toplumsal cinsiyet eşitlik politikaları ücretli çalışan Avrupalı kadın vatandaşlara yoğunlaşmış bulunmaktadırlar. Hem Ulusal hem AB düzeyinde cinsiyetsizleştirme baskısının daha yaygın olması nedeniyle AB bugün, geçmişten daha az İrlanda durumunda/bağlamında, toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmak /geliştirmek için daha az öneri sunmaktadır. Benzer şekilde, kişilerin hakları,piyasa ve kurumların etkinliğine yönelik 'fırsat eşitliği' stratejisini desteklemek gibi neo-liberal endişeler, eski toplumsal cinsiyet ayrımları aşındırdığı kadar bazen kadınlar için yeni yükler oluşturabilmektedir. İrlanda durumunda, kadınların 'insan sermayesi' gelişimi ve ücretli istihdamları ayırıcı bir ilerleme olarak görülmüştür, ancak sıklıkla, sosyal yeniden üretim, bakım, yapısal ayrımcılık veya kadın erkek arasındaki güç dengesizliği kabul gören çerçevenin dışında kalmıştır.

AB'nin ötesinde, İrlandalı feminist gruplar, İrlanda Devleini BM'nin Kadınlara karşı hertürlü ayrımcılığı yok etme (CEDAW) ve Pekin Platform'u anlaşmalarına uyum konularını takip etmiş ve baskılarını sürdürmüştür. 2014 Sivil ve Politik Haklar Uluslararası Komitesi raporu, İrlanda'ya toplumsal cinsiyet eşitliği ve daha yaygın katılım konusunda tavsiyelerde bulunmuştur.

İrlanda kadınların, ekonomik, politik ve kamusal yaşamlarındaki düşük temsiliyetlerine devam etmekte, İrlanda'nın atarerkil politik kültürüne karşı olan değişim isteğini karar verme merciiilerine kıdemli kadınların rol alması ve dahil edilmesi anlamlı gelmektedir.Herşeye rağmen, Keltik Kapları dönemindeki İrlanda ekonomisinin başarısı ve kadınların hareketi yeni olanaklar açmıştır. İrlandalı feministler günümüzde, karmaşık, uyumlu, farklı, çok çeşitli politik, sosyal ve kültürel bakış açıları içeren kapasiteleri ile beraber çeşitli yerel,ulusal ve ulusötesi hareketlere karışan Bu karmaşık zemin üzerinde, feminist politik ajanlar, toplumsal cinsiyeti gerçekleştirmek adına oldukça hayatidir.

Direct all correspondence to Pauline Cullen <Pauline.Cullen@nuim.ie>

> Keltik Bağlantıları: İrlanda'nın Küresel Aileleri

Rebecca Chiyoko King-O'Riain, İrlanda Maynooth Üniversitesi

İrlanda Küresel Aşk selinde

Once famous Bir zamanlar içe göçü ile ünlü İrlanda 1990'lı ve 2000'li yıllardaki göç patlamasıyla bugün daha küresel bir ulus haline gelmiş çoğu beklentilerin aksine, göç patlaması döneminde İrlanda'ya gelen göçmenlerin çoğu 2008 krizi döneminde 'eve' yani Polonya'ya veya başka bir ülkeye dönmemiştir. Hatta büyük bir kısmı kalıp aile kurmuştur.

Kendilerini İrlandalı olarak tanımlayanların bazıları 1980 döneminde ayrılmış, özellikle yüksek tahsilli ve küresel deneyimleri ve İrlandalı olmayan eşleri ve çocukları ile birlikte ulusötesi iletişim ağları ile ekonomik yükseliş döneminde geri dönmüştür. Bütün bunlar İrlandayı yükselen iletişim ağı merkezi haline getirmiştir.

2006 sayımlarından %25 artış ile, 2011 nüfus sayımlarında İrlandalı nüfusunun %17'sinin İrlanda'da doğmadığını göstermektedir. Populasyonun %85'i nüfusun beyaz ve İrlandalı olduklarını gösterirken, 2006-2011 yılları arasında artan populasyon arasında büyük çoğunluğu 40 yaşın altında Çin asıllı olmayan Asya etnisitesi olanların (Hintli, Pakistanlı ve Filipinli) olduğunu göstermektedir. 2011 yılında

İrlanda'da ikamet eden 4,5 milyonluk İrlanda'lı populasyonun yarım milyondan fazlasının (514,068) evde yabancı bir dil konuştukları, surpriz olmayan şekilde Lehçe en çok konuşulan dil olmak üzere onu takiben Fransızca, Litvanyaca ve Almanca izlemektedir.

Bütün bu demografik değişimlerin üstüne, teknoloji ulusötesi pratiklere zemin hazırlamıştır. Genişband ve ağsız internetin hızlı yaygınlığı ile İrlanda'dalıların dünyaya internet aracılığıyla erişimi 2008 yılında %61 iken 2012 yılında %81 olmuştur. İrlandalı ve İrlandalı olmayan insanlar arasındaki giderek artış gösteren iletişim ve yakın ulusötesi bağlantı, İrlanda toplumu ve ülke sınırları dışındaki ilişkiler için ne anlama gelmektedir?

Aileler farklı şekilleriyle, sevgi ve yakınlık ile kültürel anlam şekillerinde kurumlar arası kesişme noktası olup, bu sevgi ve yakınlığın meşru olup olmadığını sorgulamaktadır. Bu anlayış ara sıra duygusal davranış birikimi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu ulusötesi aileler ve duygusal teamüleri gün geçtikçe İrlanda'luların günlük yaşamlarının merkezinde yer almaya başlamıştır.

2011 nüfus sayımlarından, melez İrlandalı ve İrlandalı olmayan ev halkı olduğunu biliyoruz. Nijerya doğumlu ebeveynlere sahip İrlanda doğumlu çocukların oluşturduğu farklı uluslardan oluşan aileler olduğu gibi, farklı uluslardan aynı evi paylaşan bir grup ev arkadaşı hane halkını oluşturabilmektedir. % 72 Birleşik Devletler, %64 'ü Birleşik Krallık ve %77'si Nijeryalılar olmak üzere en yüksek oranlarla 'karışık' ev halkı şeklinde yaşayan bazı etnik gruplar mevcuttur.

Artan etnik ve Irksal çeşitliliği, Melez İrlandalı ve İrlandalı olmayan hanehalkı çokkültürlü temellere dayanan farklı aile formları deneyimleri ile İrlanda, Ulrich Beck'in 'küresel aileler' adını vermiştir. genellikle, İrlanda'nın dışına ve dünyanın öbür ucuna elektronik medya ile iletişim kuran ırklararası, kültürlerarası, inançlararası ve birden çok dil konuşan ailelerdir. 2012 yılında İrlandalıların %29'u ulusötesi duygusal destek ağı oluşturmak ve sürdürmek amacıyla webcam teknolojilerini videokonferans şeklinde kullanmaktadırlar.

Giderek artan bu çeşitli aileler İrlanda'nın dünya ile sosyal bir iletişim ağı kuran bir merkez olarak nasıl hizmet etmiştir? Önceden önerildiği üzere, ulusötesi iletişimin aracı ekonomik değil, giderek yükselen bir artış gösteren dijital teknoloji kullanımı aracılığıyla oluşan duygusal ve kültürel bağlardır. Skype webcam teknolojisi, aynı anda geniş zamansal ve coğrafi mesafeler arasında aidiyet pratiği ile İrlanda'daki ailelerin 'iletişimötesi' alan yaratmalarına izin vermektedir. Bu karşılık olarak, insanların dijital teknoloji (polimedia) platformlarında 'nasıl' duygusal işler yaptığını az da olsa şekillendirmektedir.

Elliot ve Urry giderek artan teknoloji kullanımı insanların teknolojik aletlere (telefon mesajları ve online resimler)

Daha sonra geri çekmek üzere, 'kişiler, 'duygusal 'yatırımı' yaptıklarını iddia etmektedir. "Bireyin- hissiyat ve ruh hallerini, nesnel dünyaya aktarılan ve depolanan kişisel deneyim bakış açılarını, daha sonra sembol ve düşünsel formlar için geri çekilene kadar 'duygusal yatırıma' angaje olduğu söylenebilir" (Elliott ve Urry, Mobile Lives, 2010: 39). Duygusal yatırıma ek olarak, bu ulusötesi aileler sürekli devam eden video kamera etkileşimi ile benim ' duygusal akıntı' diye adlandırdığım uygulamalar ile angaje olmaktadır.

Skype sadece sesli aramalar ve bilgisayar karşısında yüzyüze vesikalık basit bir görüntüden çok aslında günlük ev halini ve gürültüyü, günlük ev hali kaosunu da dakikalarca değil saatlerce tüm hareketleriyle gösteren ' akıcı' bir video ve sinema görüntüsü içermektedir. Skype'nin arasına günlük veya gün içinde uzun saatler kullanımı, kullanıcıların sevdikleriyle iletişime geçmeleri ve sevgilerinin pekişmesini; mekanın ve zamanının ötesinde ait olma hissini gelişmesini sağlamaktadır. Web-cam, ulusötesi bağlanan ailelerin mekan ve zaman farkı ile başa çıkması, mekan ve zamandan doğan ' şiddetli' koşullara cevap vermektedir. Duygusal etkileşimin şiddetinin hafifletmek amacıyla gün boyu açık kalması uzak mesafe etkileşimine olanak sağlamaktadır.

İrlanda'daki hane halkı sadece toplumun demografik yapısını değil aynı zamanda ailenin coğrafik erişimini de değiştirmektedir. Bu yeni teknoloji ile aileler İrlandalıları, iletişimde oldukları farklı insanları değiştirmekte olup, duygularını ve mahremiyetlerini yaşamaktadırlar. ■

Rebecca King-O'Riain a ulaşmak için:
<Rebecca.king-orain@nuim.ie>